

Opinnäytetyö (AMK)

Kätilökoulutus

2021

Eveliina Heikkinen & Veera Sjöroos

Seksuaalinen häirintä nuorten arjessa

– Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kätilökoulutus

2021 | 63 sivua

Eveliina Heikkinen & Veera Sjöroos

Seksuaalinen häirintä nuorten arjessa

- Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa yksipuolista, ei-toivottua, uhrin seksuaalisuuteen kohdistuvaa huomiota, jolla pyritään tyypillisesti luomaan uhkaava, halventava tai ahdistava ilmapiiri.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä 12–22-vuotiaiden nuorten kokemaan seksuaaliseen häirintään ja luoda SHEHAP-hankkeelle ryhmähaastattelurunko nuorten häirintäkokemusten sekä niihin liittyvien ajatusten ja tunteiden kartoittamiseksi. Tavoitteena oli lisätä erityisesti nuorten vanhempien, nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten sekä muiden aiheesta kiinnostuneiden ymmärrystä nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ja sen muodoista. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena (n=18).

Tulosten perusteella seksuaalinen häirintä on edelleen valitettavan yleistä nuorten keskuudessa. Häirintä tapahtuu useimmiten puhelimen välityksellä tai julkisilla paikoilla ja ilmenee muun muassa seksuaalissävytteisinä viesteinä, kommentteina, vitseinä ja juorujen levittämisenä. Uhriksi joutuminen herättää nuorissa häpeää, pelkoa, hämmennystä ja järkytystä. Nuorten toimiminen seksuaalisen häirinnän tilanteissa on vaihtelevaa. Häirintäkokemuksiin haetaan kuitenkin apua vain harvoin, eikä kokemuksia juurikaan saateta aikuisten tietoon.

Asiasanat:

seksuaalinen häirintä, seksuaaliväkivalta, nuoret, seksuaalikasvatus

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Degree programme in Midwifery

2021 | 63 pages

Eveliina Heikkinen & Veera Sjöroos

Sexual harassment as a part of adolescents' daily life

- A descriptive literature review

Sexual harassment is unrequited and unwanted attention towards victim's sexuality and it typically aims to create a threatening, disparaging or distressing atmosphere.

The purpose of the thesis was to find out 12- to 22-year-old adolescents' experiences about sexual harassment and to create group interview questions for SHEHAP-project, in which will be investigated, what kind of thoughts and emotions the topic brings up in adolescents. The aim of the thesis was to increase parents', professional youth workers' and other people's knowledge about sexual harassment among adolescents. The thesis was executed as a descriptive literature review (n=18).

The results showed that sexual harassment is still, unfortunately, a very common problem among adolescents. Typically, sexual harassment occurs via phone or in public places, and it most often appears as sexual messages, comments, jokes and gossiping. According to the results, it is normal to the victim to feel embarrassment, fear, confusion and distress. Adolescents took action very differently in the sexual harassment situations, but in general, getting help or telling to a trustworthy adult, was quite rare.

Keywords:

sexual harassment, sexual assault, adolescence, sex education

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Nuoruus ja seksuaalisuus	6
2.1 Nuoruus ikävaiheena	6
2.2 Yksilön seksuaalisuus ja sen kehitys nuoruudessa	8
3 Seksuaalinen häirintä	11
3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä	11
3.2 Seksuaalisen häirinnän muodot	12
4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	15
5 Opinnäytetyön menetelmä	16
5.1 Kirjallisuuskatsauksen toteutus	16
5.2 Aineiston keruu ja analysointi	17
5.3 Ryhmähaastattelurungon toteutus	18
6 Opinnäytetyön tulokset	20
6.1 Seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät	20
6.2 Nuorten kokema seksuaalinen häirintä	23
6.3 Nuorten tunteet ja toimintatavat seksuaalisen häirinnän tilanteissa	28
7 Eettisyys ja luotettavuus	36
8 Pohdinta	39
Lähteet	44

Liitteet

- Liite 1. Tiedonhakupöytä
- Liite 2. Tutkimustaulukko
- Liite 3. SHEHAP-haastattelurunko

1 Johdanto

Seksuaalinen häirintä on kasvava ongelma nuorten keskuudessa ja häirinnän kokemukset lisääntyvät erityisesti yläkouluun siirtymisen jälkeen (Granskog ym. 2020, 6–7). Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan joka toinen 8.–9.-luokkalainen, lukion tai ammattioppilaitoksen tyttö oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana, kun vuonna 2019 vastaava osuus oli vain noin 33 %. Myös 8.–9.-luokkalaisista pojista joka kymmenes, ja lukion tai ammatillisen oppilaitoksen pojista 8 % oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana. (THL 2019a; THL 2021a.)

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan yksipuolista, ei-toivottua, uhrin seksuaalisuuteen kohdistuvaa huomiota, joka tyypillisesti luo uhkaavan, halventavan tai ahdistavan ilmapiirin. Seksuaalinen häirintä ilmenee nuorten välisissä suhteissa usein muun muassa nimittelynä, rivojen vitsien kertomisena tai muuna seksuaalissävytteisenä kommentointina. (Vilkkä 2011, 40; Aaltonen 2012, 83.) Seksuaalinen häirintä rikkoo nuoren kokemusta turvallisuudesta ja henkilökohtaisesta koskemattomuudesta, ja vaikuttaa monin tavoin nuoren kehitykseen (Granskog ym. 2020, 5).

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena osana Turun ammattikorkeakoulun SHEHAP-hanketta, jolla pyritään lisäämään opettajien, vanhempien ja nuorten kykyä tunnistaa ja ehkäistä seksuaalista häirintää, sekä parantaa valmiuksia siihen puuttumiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä 12–22-vuotiaiden nuorten kokemaan seksuaaliseen häirintään ja koota johdonmukainen yhteenveto aiheesta kirjallisuuskatsauksen muodossa. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta luotiin myös SHEHAP-hankkeelle ryhmähaastattelurunko, jota voidaan hyödyntää nuorten häirintäkokemusten sekä niihin liittyvien ajatusten ja tunteiden kartoittamiseen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä erityisesti nuorten vanhempien, nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten sekä muiden aiheesta kiinnostuneiden ymmärrystä nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ja sen muodoista.

2 Nuoruus ja seksuaalisuus

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruus on moniulotteinen siirtymävaihe lapsuuden ja aikuisuuden välillä ja siihen liittyy paljon fyysisiä, kognitiivisia ja sosioemotionaalisia muutoksia (Suvivuo 2011, 2). Nuoruusajan keskeisenä tavoitteena on yksilön asteittainen irtautuminen lapsuudesta ja omista vanhemmista sekä lopulta oman persoonan löytäminen ja hyväksyminen (Gergov 2016, 234). Nuoruuden kehitykseen vaikuttavat sekä sisäiset tekijät että ulkoiset ympäristötekijät. Hoitotieteellisissä tutkimuksissa ja julkaisuissa nuoruuden katsotaan käsittävän ikävuodet 12–22. Usein nuoruusikä jaetaan kolmeen eri kehitysvaiheeseen: varhaisnuoruuteen, keskinuoruuteen ja myöhäisnuoruuteen. Kullakin vaiheella katsotaan olevan omat piirteensä ja kehitystehtävänsä. (Jaworska & MacQueen 2015, 291–293; THL 2019b; Tikkanen 2012, 17.)

Varhaisnuoruus ajoittuu ikävuosiin 12–14 ja sen katsotaan alkavan samanaikaisesti kuin murrosiänkin. Varhaisnuoruuden keskeisenä kehitystehtävänä on fyysisten muutosten ja kasvupyrähdyksen läpikäyminen sekä sukukypsyyden saavuttaminen. Myös persoonallisuuden ja tunne-elämän kehityksessä tapahtuu tänä aikana suuria muutoksia. Varhaisnuoruus onkin usein nuoruuden kehityksen kuohuvin vaihe. Nuoren mielialat ja käytös voivat ailahtella äkillisesti, ja pieniltäkin vaikuttavat asiat tai tapahtumat voivat hämmentää ja kuohuttaa mieltä. Varhaisnuori harvemmin pystyy kuvaamaan tunteensa sanoin, jolloin tunnepurkaukset voivat näkyä impulsiivisena käyttäytymisenä. Nuori ei välttämättä aina hallitse omia tunnereaktioitaan, jolloin kuohuvat tunteet saattavat yllättää voimakkuudellaan myös nuoren itsensä. Varhaisnuoruudessa fyysiset ja hormonaaliset muutokset aiheuttavat usein myös epävarmuutta omasta kehosta, mikä voi johtaa vertailuun ikätovereiden kesken ja muutoksiin nuoren ihmissuhteissa. (Gergov 2016, 234; Marttunen ym. 2013, 8; MLL 2021.)

Keskinuoruus sijoittuu ikävuosille 15–17, jolloin murrosiän tunnekuohut yleensä alkavat tasaantua. Nuori kykenee aiempaa paremmin hallitsemaan impulssejaan, eivätkä tunnetilojen vaihtelut näy välttämättä yhtä voimakkaasti kuin murrosiässä. Sopeutuminen murrosiän tuomiin fyysisiin muutoksiin edistyy, ja nuori totuttelee elämään muuttuneen kehon kanssa. Keskinuoruus on merkittävä ajanjakso nuoren persoonallisuuden ja tunne-elämän kehityksessä. Keskinuoruuden yhtenä kehitystehtävänä voidaankin pitää oman identiteetin luomista. Nuori kehittyy omaksi persoonakseen, jolla on omia mielipiteitä, ajatuksia ja asenteita. Keskeistä keskinuoruudessa on myös nuoren seksuaalisuuden kehitys ja muutokset ihmissuhteissa. Nuori irtaantuu vanhemmistaan ja luo merkityksellisiä kaveri- ja seurustelusuhteita. (Marttunen ym. 2013, 9; MLL 2019; THL 2019b.)

Myöhäisnuoruuden kehitysvaihe jatkuu 18-vuotiaasta aina 22 ikävuoteen asti. Myöhäisnuoruudessa yksilön identiteetti, luonteenpiirteet, tunne-elämä ja käyttäytyminen alkavat vakiintua. Nuoren oman sukupuoli- ja seksuaali-identiteetin suunta selkiytyy, itsearvostus rakentuu ja keho alkaa tuntua omalta. Nuori alkaa muodostamaan omat ihanteensa ja päämääränsä elämässä sekä kehittämään yksilöllistä arvomaailmaansa. Ympäröivä yhteiskunta alkaa kiinnostaa nuorta enemmän. Myöhäisnuoruudessa myös itsenäistytään vanhemmista, suunnitellaan mahdollista tulevaa ammattia tai koulutusta sekä tehdään monia tulevaisuuteen tähtäviä valintoja. (Marttunen ym. 2013, 9; THL 2019b.)

Nuoruuden kehitys on hyvin yksilöllistä, minkä vuoksi nuoruuden vaiheiden ikäkausijakoa ei voida aina pitää vakiona. Erilaisissa luokitteluissa nuoruuden vaiheet voidaan määritellä alkamaan tai päättymään muutamia vuosia aiemmin tai myöhemmin. Merkittävimmät erot näkyvät erityisesti nuoruuden päättymisajankohdan määrittelyssä. (Tikkanen 2012, 17.) Nuoruuden kehityksen kulku ja käyttäytyminen vaihtelevat paljon esimerkiksi vallitsevien historiallisten, kulttuurillisten ja sosiaalisten olosuhteiden mukaan (Suvivuo 2011, 2). Myös Natalia Jaworskan ja Glenda MacQueenin (2015, 291) mukaan nuoruutta tulisi kuvata tästä syystä ennemmin kehitysvaiheena, ei ajallisena

yleiskuvana. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan nuoruuden määritelmä pitää sisällään myös varhaisaikuisuuden ajan. Tämän perusteella nuoruus jatkuisi jopa noin 25 ikävuoteen asti. (Jaworska & MacQueen 2015, 291.)

2.2 Yksilön seksuaalisuus ja sen kehitys nuoruudessa

Seksuaalisuus on käsitteenä moniselitteinen, eikä sille ole yhtä selkeää määritelmää. Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee seksuaalisuuden keskeisenä ja moniulotteisena osana ihmisenä olemista, johon kuuluu olennaisesti yksilön sukupuoli, sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolisuhteet, erotiikka, mielihyvä ja lisääntyminen. Seksuaalisuutta voi kokea ja ilmentää ajatuksissa, fantasioissa, asenteissa, käyttäytymisessä, rooleissa ja suhteissa. (Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa 2010, 16.) Se voi olla muun muassa sanoja, tekoja, mielikuvia, haluja ja uskomuksia. Seksuaalisuus on jokaiselle ihmiselle omanlaisensa kokemus, joka pohjautuu muun muassa sukupuoleen, ikään, yhteiskuntaluokkaan, siviilisäätyyn, alueisiin, uskontoihin, etnisyyteen, rasismiin ja tabuihin. Yksilön oma ihmiskäsitys ja arvot ovat seksuaalisuuden perusta, ja ne määrittelevät, millaisina asioina seksuaalisuus nähdään ja koetaan, sekä millaisia asioita seksuaalisuuteen ylipäättään liittyy. Omien arvojen tunnistaminen auttaa siten myös seksuaalisen identiteetin löytämisessä ja ohjaavat yksilön toimintaa. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2011, 8–11; Vilkkä 2011, 12.)

Bildjuschkin (2015) kuvaa seksuaalisuudella olevan neljä ulottuvuutta: fyysinen, psyykinen, henkinen ja sosiaalinen. Fyysiseen ulottuvuuteen liittyvät olennaisesti biologiset erot, kehon anatomia ja hormonit. Ihmisen psyykkiset ominaisuudet, kognitiot ja tunteet ovat sidoksissa ajatuksiin ja kokemuksiin seksuaalisuudesta. Henkinen ulottuvuus pitää sisällään muun muassa mielikuvituksen, luovuuden, vastuullisuuden ja valinnanvapauden. Sosiaalinen ulottuvuus puolestaan kuvaa, kuinka kulttuuriset ja sosiaaliset normit osaltaan

säätävät seksuaalisuuden esittämistä ja muovaavat seksuaalisuuden kokonaisuutta. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2011, 38–52; Bildjuschkin 2015, 9.)

Nuoruudessa ihminen kulkee kohti oman identiteetin ja seksuaalisen käyttäytymisen kypsyyttä. Yhtenä nuoruuden tärkeimmistä kehitystehtävistä voidaankin pitää oman seksuaalisuuden löytämistä, ymmärtämistä ja hyväksymistä. (Suvivuo 2011, 2; Leikko ym. 2015, 296; Ihme & Rainto 2017, 38.) Nuoren seksuaalista kehitystä voidaan havainnoida biologisen, kognitiivisen, psykososiaalisen ja emotionaalisen kehityksen näkökulmista. Biologinen näkökulma kattaa nuoruuden ja murrosiän hormonituotannon aikaansaamat kehon fyysiset muutokset. Kognitiivinen kehitys vaikuttaa nuoren kykyyn vastaanottaa ja käsitellä esimerkiksi seksuaaliterveyteen liittyvää tietoa. Psykososiaalinen ja emotionaalinen kehitys puolestaan käsittävät muun muassa oman seksuaali-identiteetin ja sosiaalisen roolin löytämisen, sekä kaikista nuoruuden muutoksista aiheutuvien tunteiden ja ajatuksien kohtaamisen ja säätelyn. (Bildjuschkin 2015, 88.)

Nuoren biologinen kehitys jatkuu läpi koko nuoruuden, jolloin nuori rakentaa suhdetta muuttuneeseen kehoonsa. Kehon muutokset saattavat hämmentää nuorta ja oman kehon normaalius ja kelpoisuus voivat mietityttää. (Bildjuschkin 2015, 88.) Uudenlainen suhde kehoon vaikuttaa myös nuoren tunteisiin ja ajatuksiin (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2011, 36). Nuoren psyykkiseen kehitykseen liittyvät mielen kypsyminen ja itsensä hyväksyminen. Aivojen kehitys luo edellytykset myös seksuaaliseen kehitykseen. Tunteiden, käyttäytymisen säätelyn ja suunnitelmallisen toiminnan aivoalueet kypsyvät ja kehittyvät nuoruudessa. Tänä aikana nuori on usein herkkä ulkoisille ärsykkeille, mikä voi vaikuttaa seksuaaliseen käyttäytymiseen myös negatiivisesti. Vallitseva kulttuuri, asenteet ja tavat vaikuttavat seksuaalisen identiteetin muotoutumiseen. Ne voivat antaa tukea, mutta myös rajoittaa ja luoda nuorelle paineita. (Ihme & Rainto 2017, 38.)

Jokainen nuori kasvaa ja kehittyy omaan tahtiinsa. Osa nuorista tiedostaa oman seksuaalisen suuntautumisensa jo varhain, joillain oman seksuaalisen identiteetin löytäminen saattaa kestää jopa läpi elämän. Ympäristöllä on

huomattava vaikutus siihen, kuinka nuori pystyy tunnistamaan ja hyväksymään oman seksuaalisuutensa osaksi itseään. (Aaltonen 2012, 69–74.) Nuorille asetetaan paljon odotuksia ja vaatimuksia, joiden keskellä nuoren voi olla vaikeaa löytää itsensä ja oma identiteettinsä. Nuori voi helposti ajautua tilanteeseen, jossa hän tuntee itsensä irralliseksi ja hajanaiseksi, tai kokea paineita siitä, onko normaali ja riittävä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2011, 36; Bildjuschkin 2015, 88.)

Pohjoismaissa seksuaalisuuteen suhtaudutaan yleensä avoimesti. Nuorten väliset seksuaaliset suhteet ja läheisyys nähdään verrattain tavallisena ilmiönä. Seksuaalisuuteen liittyvät pelot ovat nuoruusiässä kuitenkin varsin yleisiä. Jopa kolmasosa nuorista kokee pelkoa omasta seksuaalisesta poikkeavuudestaan. Seksuaalisuudesta ei välttämättä puhuta tarpeeksi avoimesti, jolloin nuoret saattavat luulla normaaleja asioita, haluja tai ajatuksia jollain tavalla poikkeaviksi. (Leikko ym. 2015, 296; Gergov 2016, 234.)

Seksuaalisuus on tärkeä, arvokas ja erottamaton osa ihmisenä olemista, ja se on olemassa meissä kaikissa. Seksuaalisuus muovautuu, kasvaa ja kehittyy jatkuvasti erilaisten elämäntilanteiden, kriisien ja vaiheiden myötä ollen välillä selvemmin esillä ja välillä häviten taustalle. (Aaltonen 2012, 68–69; Bildjuschkin & Ruuhilahti 2011, 6; Ihme & Rainto 2017, 38.)

3 Seksuaalinen häirintä

3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu jokaiselle yksilölle ja se antaa vapauden päättää omasta seksuaalisesta käyttäytymisestään. Yksilöllä on oikeus valita, millaiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen hän on valmis, kenen kanssa tai haluaako tätä kanssakäymistä ollenkaan. (Aaltonen 2012, 133.)

Seksuaalista itsemääräämisoikeutta voidaan kuitenkin rikkoa monin tavoin, ja lainsäädännön avulla on pyritty luomaan seksuaaliselle häirinnälle ja seksuaalirikoksille konkreettiset suuntaviivat niiden määrittämisen ja tapauksiin puuttumisen helpottamiseksi (Niemi & Kainulainen 2018, 5–6).

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986 7§) seksuaalinen häirintä määritellään luonteeltaan seksuaaliseksi, ei-toivotuksi käytökseksi, jolla pyritään tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaamaan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Häirintä mielletään usein toistuvana, mutta toisaalta myös yksittäinen teko voi olla seksuaalista häirintää. (Vilka 2011, 40–45; Granskog ym. 2020, 6.) Seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan tyypillisesti seksuaalisia tekoja tai niiden yritystä ilman vastakkaisen osapuolen suostumusta tai tilanteessa, jossa toinen ei esimerkiksi ikänsä, päihtymyksensä tai psyykkisen tilanteensa vuoksi pysty aidosti antamaan suostumustaan (Terveyskylä 2018).

Rikoslaisissa (39/1889, 20. luku) rangaistavaksi säädettyjä seksuaalirikoksia ovat muun muassa seksuaaliseen tekoon pakottaminen, raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalveluiden ostaminen nuorelta sekä lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. Myös seksuaalinen ahdistelu, joka jollain muulla tavoin loukkaa yksilön fyysistä itsemääräämisoikeutta, on ollut tuomittava rikos vuodesta 2014 lähtien. Sanallista seksuaalista häirintää ei rikoslainsäädännön mukaan määritellä seksuaalirikokseksi, mutta se voi tietyissä tilanteissa täyttää esimerkiksi kunnianloukkauksen tai laittoman

uhkauksen tunnusmerkistön. (Rikoslaki 39/1889, 24. luku 13§, 25. luku 10§; Granskog 2020, 9; THL 2021b.)

Seksuaalisen häirinnän määrittely ei kuitenkaan aina ole yhtä ongelmattonta, sillä käsitykset esimerkiksi fyysisen vuorovaikutuksen rajoista tai soveliaasta huumorista ovat hyvin yksilöllisiä, perustuen muun muassa omaksuttuun kulttuuriin, kasvatukseen ja opittuihin käytösmalleihin. Myös aikaisemmat kielteiset tai traumaattiset seksuaalisuutta loukkaavat kokemukset vaikuttavat siihen, miten ahdistavana tai sallivana tietynlaiset tilanteet voidaan tulkita. Lisäksi tekijä, teon luonne, tekotilanne ja ympäristö vaikuttavat vahvasti siihen, kuinka loukkaavaksi teko uhrin näkökulmasta koetaan. (Vilkkä 2011, 37; Aaltonen 2012, 83–89; Granskog ym. 2020, 6.)

Häirintätilanteen arvioinnin tulisi kuitenkin aina ensisijaisesti pohjautua uhrin kokemukseen ja toiminnan vaikutuksiin, riippumatta siitä, mikä tekijän tarkoitus on ollut (Aaltonen 2012, 83–89; Niemi & Kainulainen 2018, 6). Seksuaaliseksi häirinnäksi voidaankin siis yleisesti mieltää kaikki sellaiset teot, jotka ovat luonteeltaan seksuaalisesti värittyneitä tai uhrin näkökulmasta epätoivottuja, ja ne voivat olla yksilölle traumaattisia, vaikka eivät täyttäisikään rikoslain rangaistuskriteereitä. (Vilkkä 2011, 35; THL 2020, THL 2021b).

3.2 Seksuaalisen häirinnän muodot

Seksuaalinen häirintä on tavoiltaan ja kohteiltaan monimuotoista. Häirintä voi olla niin sanallista, sanatonta kuin fyysistäkin, ja sitä voi esiintyä monissa arkielämän tilanteissa. Häirintä voi olla esimerkiksi vihjailevia eleitä, ilmeitä, kaksimielisiä vitsejä, seksuaalisesti värittyä ehdottelua sekä toisen vartaloon, pukeutumiseen tai yksityiselämään liittyvien kysymysten esittämistä tai niistä huomauttelua. (Vilkkä 2011, 35; Niemi & Kainulainen 2018, 5.)

Seksuaalinen häirintä sisältää myös sukupuolisuhteisiin, seksuaalisiin mieltymyksiin tai seksuaalikäyttäytymiseen liittyvän kommentoinnin. Häirintään voi yhdistyä myös vallankäyttöä uhria kohtaan, ja radikaaleimmillaan se voi

johtaa fyysiseen kosketteluun, sukupuoliyhteyteen tai muuhun kanssakäymiseen painostamiseen tai pakottamiseen, väkivaltaan tai raiskaukseen. (Aaltonen 2012, 83–84; Granskog ym. 2020, 6).

Seksuaalisen suuntautumisen mukainen eli homofobinen häirintä kuvastaa kielteisten asenteiden ja käyttäytymisen osoittamista homoseksuaalisia ja biseksuaalisia ihmisiä kohtaan. Häirinnän perustana on usein homo- tai biseksuaalisuuteen liitetyt pelot ja stereotyyppiat. Häirintä voi olla välttelyä ja hyljeksimistä tai esimerkiksi henkilön stereotyyppisen tyylin, puhutavan tai eleiden matkimista tai halventamista. (Vilkkä 2011, 41; Aaltonen 2012, 84.)

Sukupuolinen häirintä tarkoittaa häirintää, joka loukkaa perinteisiä sukupuolinormeja tai sukupuolen moninaisuutta, ja aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia häirinnän kohteena olevan sukupuolelle tai sukupuoliryhmälle. Sukupuolista häirintää ovat siis kaikki sellaiset eleet, teot, kommentit ja kysymykset, jotka tuntuvat pahalta häirintää kokevan oman mieheyden, naiseuden, trans- tai intersukupuolisen identiteetin tai muunsukupuolisen identiteetin osalta. (Vilkkä 2011, 34, 50.)

Transihmisten ja oman sukupuolensa epämukavaksi kokevien häirintä eli transfobinen häirintä kohdistuu ihmisiin, joiden koettu identiteetti tai sukupuoli ei edusta heteronormatiivisesti määriteltyä maskuliinisuutta tai feminiinisyyttä tai eivät halua ilmaista tätä. Häirintä voi olla esimerkiksi vertailua, loukkaavaa nimittelyä tai ahdistelua, sillä henkilö ei ole yleisen normin mukaisesti tarpeeksi maskuliininen tai feminiininen. Transfobinen häirintä kohdistuu myös niihin ihmisiin, jotka teoillaan tai tyyllillään ylittävät yhteiskunnan asettamia sukupuolirajoja, esimerkiksi tyttövaltaisia lajeja harrastaviin poikiin tai poikiin, jotka ovat pienikokoisia tai kimeä-äänisiä. (Vilkkä 2011, 42–43; Aaltonen 2012, 86.)

Myös sosiaalinen media on luonut tänä päivänä aivan uuden ympäristön seksuaaliselle häirinnälle. Uusia termejä, kuten sexting, grooming ja sextortion, on syntynyt kuvaamaan erilaisia ilmiöitä ja häirinnän tyyppejä verkossa. Sextingillä tarkoitetaan yleisesti digitaalisen median välityksellä jaettavia

seksuaalissävyytteisiä kuvia, videoita tai viestejä. Sexting ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita seksuaalista häirintää, sillä se voidaan hyvinkin kokea myös positiivisena, esimerkiksi parisuhdetta piristävänä asiana. Mikäli sextingiin kuitenkin liittyy painostamista, jaettujen materiaalien väärinkäyttöä tai kiusaamista, täyttää se seksuaalisen häirinnän kriteerit laissa, ja voi täten olla rangaistava teko. (Vilka 2011; 116; Korkala & Virta 2016, 55; Pelastakaa Lapset ry 2018, 5.)

Termi grooming puolestaan tarkoittaa ilmiötä, jossa aikuinen houkuttelee lasta seksuaalisiin tarkoituksiin. Groomingin avulla seksuaaliväkivaltaan pyrkivän henkilön tavoite on saada uhri toimimaan kuin vapaaehtoisesti, käyttäen useita sekä suunniteltuja että impulsiiviakin tekniikoita ja tapoja, joiden tarkoituksena on lopulta toteuttaa seksuaaliväkivaltaa joko verkon välityksellä tai fyysisessä kontaktissa. Seksuaalinen houkuttelu voi edetä asteittain esimerkiksi luottamussuhteen rakentamisen kautta, mutta houkuttelu voi olla luonteeltaan myös suoraa ja nopeaa, jolloin tavoiteltu toiminta tapahtuu lyhyen aikavälin sisällä. (Nieminen 2019, 6; Sillfors 2020, 22–24; Pelastakaa Lapset ry 2021.)

Sextortion on seksuaalisilla kuvilla tai muulla arkaluontoisella materiaalilla kiristämistä tavalla, jolla tekijä saa tyydytettyä omat seksuaaliset halunsa. Tekijä voi kiristää uhria esimerkiksi lähettämään lisää materiaalia rahaa tai muita hyödykkeitä vastaan. Tekijä voi myös uhkailla arkaluontoisen materiaalin levittämällä muualle sosiaalisen median alustoille, mikäli vaatimukset eivät toteudu. Seksuaalissävyytteisellä materiaalilla kiristäminen voi olla osa myös seksuaalisen houkuttelun prosessia. (Nieminen 2019, 6; Tasa 2020, 33; Pelastakaa Lapset ry 2021.)

4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä 12–22-vuotiaiden nuorten kokemaan seksuaaliseen häirintään ja koota johdonmukainen yhteenveto aiheesta kirjallisuuskatsauksen muodossa. Teorian pohjalta luotiin myös Turun ammattikorkeakoulun SHEHAP-hankkeelle ryhmähaastattelurunko, jota voidaan hyödyntää nuorten häirintäkokemusten sekä niihin liittyvien ajatusten ja tunteiden kartoittamiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä erityisesti nuorten vanhempien, nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten sekä muiden aiheesta kiinnostuneiden ymmärrystä nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä ja sen muodoista.

Opinnäytetyön toteuttamista ohjasivat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mitkä tekijät altistavat nuoren seksuaalisen häirinnän kokemuksille?
2. Millaista seksuaalista häirintää nuoret kokevat?
3. Millaisia tunteita ja toimintatapoja nuorilla ilmenee seksuaalisen häirinnän tilanteissa?

5 Opinnäytetyön menetelmä

5.1 Kirjallisuuskatsauksen toteutus

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jossa tutkitaan tietystä asiakokonaisuudesta aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia ja rakennetaan niiden perusteella tutkittavasta aiheesta kattava kokonaiskuva. Kirjallisuuskatsauksen toteuttaja vertailee, arvioi, luokittelee ja kommentoi aikaisempaa tutkimustietoa aiheesta, jonka jälkeen suhteuttaa sitä omaan tutkimukseensa luoden mahdollisen perustan myös uudelle teorialle. Tutkimustekniikkana kirjallisuuskatsaus kuuluu kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen metodien yhdistelmään. Kirjallisuuskatsauksen kolme päätyyppiä ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi, joka voi olla joko määrällinen tai laadullinen. (Salminen 2011, 3–5; Salakari 2020.)

Tässä opinnäytetyössä menetelmänä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimpiä kirjallisuuskatsauksen muotoja, jota käytetään, kun halutaan kuvata tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa jo aikaisemmin tutkittua tietoa vertaillaan, arvioidaan ja kootaan yhtenäiseksi, helppolukuiseksi koosteeksi ja se mahdollistaa tiedon laajemman tason kuvaamisen, analysoinnin ja tiivistämisen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen laatimisessa ja aineiston valinnassa ei ole erillisiä tarkkoja sääntöjä, ja myös tutkimuskysymykset ovat väljempää, kuin systemaattisessa katsauksessa ja meta-analyysissä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan toteuttaa joko narratiivisena tai integroivana katsauksena, joista narratiivinen katsaus pyrkii tarjoamaan laaja-alaisen, ajantasaistetun kokonaiskuvan käsiteltävästä aiheesta, kun integroivan katsauksen luonne puolestaan on usein kriittisempi ja mahdollistaa myös uuden tiedon tuottamisen. (Salminen 2011, 6–8; Salakari 2020.)

Kirjallisuuskatsauksen vaiheet ovat tutkimusongelman määrittäminen, aineiston hankkiminen ja kriittinen arviointi, aineiston analyysi ja synteessin

muodostaminen sekä tulosten esittäminen (Niela-Vilén & Hamari 2015, 23). Opinnäytetyön toteutustapa ja tutkimuskysymykset määriteltiin työn suunnitteluvaiheessa yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, heidän tarpeensa huomioiden. Tutkimuskysymykset muodostuivat ja tarkentuivat opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen selkiytymisen ja tutkittavaan aiheeseen tarkemmin perehtymisen jälkeen.

5.2 Aineiston keruu ja analysointi

Kirjallisuuskatsauksessa käytettiin vuosina 2011–2021 julkaistuja aineistoja, jotka haettiin manuaalisesti sekä sähköisiä tietokantoja (Arto, Trepo, Cinahl Complete, Medic, PubMed ja Google Scholar) käyttäen. Tiedonhakuja ohjasivat tutkimuskysymykset, mutta loppuvaiheessa hakusanoja laajennettiin monipuolisemman tiedon ja eri näkökulmien hankkimiseksi. Hakuprosessin aikana käytettiin hakusanoja *seksuaalinen häirintä, seksuaaliväkivalta, kiusaaminen, seksuaalikasvatus, nuoret, seuraukset, toipuminen, internet, sosiaalinen media ja harrastus*. Tietoa haettiin myös englanniksi hakusanoilla *sexual harassment, sexual assault, victimization, young, adolescent, adolescence ja sports*. Tiedonhakuprosessia ja haun tarkempia rajauksia on kuvattu yksityiskohtaisemmin tiedonhakutaulukossa (Liite 1).

Kirjallisuuskatsaukseen soveltuvat aineistot valittiin sillä perusteella, olivatko ne linjassa opinnäytetyössä raportoitujen kiinnostuksen kohteiden kanssa. Alustavan tiedonhaun jälkeen potentiaalsiin tutkimuksiin ja aineistoihin perehdyttiin niiden otsikon ja tiivistelmän kautta, ja niitä verrattiin opinnäytetyön tarkoitukseen, tavoitteeseen ja tutkimuskysymyksiin. Tässä vaiheessa poissuljettiin tutkimukset, jotka eivät vastanneet opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, olivat yli 10 vuotta vanhoja, eivät olleet maksuttomasti saatavilla, tai joiden kohderyhmän ikärajaus ei vastannut opinnäytetyön ikärajausta (12–22 vuotta). Pienessä osassa käytettyä aineistoa alkuperäisen tutkimuksen ikärajaus oli opinnäytetyön ikärajausta laajempi, mutta näiden

aineistojen kohdalla hyödynnettiin oman ikäryhmämme kannalta oleellisia tietoja ja havaintoja. Lopulliseen kirjallisuuskatsaukseen valikoitui yhteensä 18 tutkimusta, tutkimusartikkeliä, asiantuntijahaastattelua sekä kirjaa, jotka on esitelty tarkemmin tutkimustaulukossa (Liite 2).

Kirjallisuuskatsaukseen valittuihin tutkimuksiin ja artikkeleihin perehdyttiin syvemmin opinnäytetyön tekijöiden toimesta. Aineisto käytiin huolellisesti läpi, ja siitä poimittiin opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta merkittävimmät tulokset, jotka jaoteltiin aihealueittain yleiskuvan hahmottamiseksi. Valmiiksi jäsenneltyjä tuloksia yhdisteltiin ja niissä ilmenneitä havaintoja vertailtiin johdonmukaisen, mutta monipuolisen yhteenvedon koostamiseksi. Tulosten raportointivaiheessa tutkimuskysymyksiä jouduttiin vielä tarkastelemaan uudelleen tiedon runsauden vuoksi, ja kysymyksiä täsmennettiin tulosten raportoinnin selkeyttämiseksi. Opinnäytetyön tuloksia esitellään tarkemmin luvussa 6.

5.3 Ryhmähaastattelurungon toteutus

Kirjallisuuskatsauksen pohjalta luotiin lisäksi ryhmähaastattelurunko (Liite 3) Turun ammattikorkeakoulun SHEHAP-hanketta varten, jonka tavoitteena on lisätä opettajien, vanhempien ja nuorten kykyä tunnistaa sekä ehkäistä seksuaalista häirintää, ja parantaa valmiuksia siihen puuttumiseen. Kysymysrunko toimi apuna ryhmähaastattelussa hankkeen järjestämällä leirillä lokakuussa 2021 ja tulee mahdollisesti vielä myöhemmin hyödynnettäväksi hankkeen toteuttaman tutkimuksen pohjalta tehtävissä oppimateriaaleissa. Ryhmähaastattelun toteuttaminen ei sisällynyt tähän opinnäytetyöhön, mutta rungon laatiminen edellytti aiheeseen perehtymistä, jotta hankkeen kohderyhmän erityispiirteet sekä aiheen sensitiivisyys kyettiin ottamaan huomioon kysymyksiä suunnitellessa.

Ryhmähaastattelu on vanha aineistonkeruumenetelmä, joka on paitsi taloudellinen, mutta myös tehokas tapa tuottaa arvokasta tietoa tutkittavan

aiheen lisäksi muun muassa ryhmän sisäisestä vuorovaikutuksesta sekä yleisesti ryhmässä vallitsevista normeista ja arvoista. Ryhmähaastattelurungon laatiminen ja itse haastattelun toteuttaminen vaatii kuitenkin erityistä osaamista lähestyä tutkimusaihetta sekä haastateltavia etenkin, mikäli aiheeseen tai kohderyhmään liittyy haastavaksi koettuja ominaispiirteitä. Tällaisia ovat esimerkiksi, mikäli tutkimuksen kohteena ovat lapset, nuoret tai vanhukset, tai elämäntilanteensa, sairautensa, kehitysvammansa tai kulttuurillisen taustansa vuoksi haavoittuvassa asemassa olevat haastateltavat. (Hyvärinen ym. 2017.)

Myös tutkimusaihe voidaan kokea ryhmässä joko helpoksi tai vaikeaksi riippuen siitä, ketä haastatellaan. Monet seksuaalisuuden teemat koetaan usein aiheena erityisen sensitiiviseksi, sillä tähän liittyy vahvasti ihmisen oma henkilökohtainen kokemus ja hänen yksityiselle alueelleen tunkeutuminen. Lisäksi nuorten haastateltavien kohdalla, heidän kokemuksensa omasta seksuaalisuudestaan on usein vasta muotoutumassa, joten aiheen käsitteleminen voi tuntua senkin vuoksi haastavalta. (Hyvärinen ym. 2017.) Kysymysten asetteluun onkin haastattelurunkoa laatiessa kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta nuoret voisivat kokea ne samaistuttavina ja innostavina, mutta eivät kuitenkaan liian henkilökohtaisina. On lisäksi huomioitava, että seksuaalisesta häirinnästä keskusteleminen voi johtaa tutkittavilla myös epämiellyttävien tunteiden tai muistojen aktivoitumiseen, joten kaikkien osapuolten selviytymisen varmistaminen myös haastattelun jälkeen on erityisen tärkeää. (Överlien ym. 2003, 336–339; Hyvärinen ym. 2017, Pelastakaa Lapset 2018.)

6 Opinnäytetyön tulokset

6.1 Seksuaaliselle häirinnälle altistavat tekijät

Seksuaalinen häirintä on edelleen etenkin nuorten tyttöjen keskuudessa yleinen ilmiö, ja häirintä vaikuttaisi lisääntyneen viime vuosina (Espalage ym. 2016, 180; Kaltiala-Heino ym. 2016, 15; THL 2021a). THL:n joka toinen vuosi toteutettava Kouluterveyskysely antaa kattavaa tietoa muun muassa nuorten terveydestä, hyvinvoinnista ja seksuaaliterveyden tilasta Suomessa. Vuoden 2021 tuloksista selvisi, että joka toinen 8.–9.-luokkalainen, lukion tai ammattioppilaitoksen tyttö oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen vuoden aikana, kun vuonna 2019 vastaava osuus oli vain 33 %. Myös 8.–9.-luokkalaisista pojista 11 %, ja lukion tai ammatillisen oppilaitoksen pojista 8 % oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana. Nousua verrattuna vuoden 2019 tuloksiin poikien keskuudessa oli huomattavasti vähemmän, noin kahden prosenttiyksikön verran.

Seksuaalisen häirinnän todettiin useissa tutkimuksissa olevan hyvin sukupuolittunut ilmiö, ja tyttöjen kokema häirintä oli selvästi yleisempää taustatekijöistä riippumatta. Esimerkiksi sillä, opiskeliko nuori yläkoulussa, lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, tai tapahtuiko häirintä viestimien kautta, julkisessa tilassa tai vaikkapa kilpaurheilun yhteydessä, ei ollut merkitystä häirinnän kokemusten sukupuolittuneisuuteen. (Lahti ym. 2020, 47; THL 2021a.) Poikkeuksena tähän, eräässä kanadalaistutkimuksessa (Parent ym. 2016, 9) kuitenkin todettiin poikien kohtaavan nuorten urheilutoiminnassa valmentajan puolelta tapahtuvaa seksuaalista häirintää yli kaksi kertaa todennäköisemmin kuin tyttöjen. Kouluympäristöissä tapahtuvia seksuaalisen häirinnän kokemuksia sekä tytöillä että pojilla vaikuttaisi myöskin olevan saman verran (THL 2021a). Tytöt ilmoittavat seksuaalisen häirinnän syylliseksi yleisemmin vastakkaisen sukupuolen edustajan, kun taas pojat ilmoittavat tekijän olevan samaa sukupuolta ja/tai läheinen ystävä (Espalage ym. 2016, 180–181).

Erilaiset taustatekijät, kuten nuoren perhetilanteeseen ja asuinpaikkaan liittyvät tekijät tai johonkin vähemmistöryhmään kuuluminen saattavat lisätä seksuaalisen häirinnän uhkaa. Kaltiala-Heino ym. (2016) totesivat tutkimusartikkelissaan, että sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien perheiden nuoret ovat alttiimpia seksuaaliselle häirinnälle. Mikäli perheessä oli työttömyyttä, vanhemmilla oli alhainen koulutustaso tai nuori ei asunut molempien vanhempiensa kanssa, oli todennäköisempää että nuori joutuu seksuaalisen häirinnän uhriksi. Tutkimusartikkelissa kävi myös ilmi, että vanhempien osallistumisella nuoren elämään saattaa olla seksuaaliselta häirinnältä suojaava vaikutus. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn tuloksia on myöskin mahdollisuus tarkastella joidenkin taustatekijöiden mukaan, ja tuloksista kävi ilmi, että seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat 8. ja 9.-luokkalaisilla, lukiolaisilla ja ammattiin opiskelevilla huomattavasti yleisempiä, mikäli nuorella oli fyysisiä tai kognitiivisia toimintarajoitteita, hän oli syntynyt ulkomailla tai hän asui sijoitettuna joko sijaisperheessä, lastensuojelulaitoksessa tai perhekodissa. (THL 2017.)

Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvilla nuorilla yleisempiä, kuin cis-sukupuolisilla nuorilla ja heteronuorilla (Mitchell ym. 2014; THL 2019a; Mennicke ym. 2020). Kouluterveyskyselyssä (2019) selvisi, että noin kolmasosa sukupuolivähemmistöön kuuluvista nuorista ja viidesosa muista nuorista oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvista nuorista seksuaalista häirintää oli kokenut 38 %, kun heteronuorilla vastaava osuus oli 18 %. (THL 2019a.) Yhdysvaltalaisesta tutkimusartikkelista ilmenee, että lähes 70 % queer-nuorista sekä homo- ja biseksuaaleista nuorista oli joutunut seksuaalisen häirinnän uhriksi vuoden sisällä. Transsukupuoliset nuoret ilmoittivat puolestaan suurimman osan (81 %) kaikista seksuaalisen häirinnän kokemuksista (Mitchell ym. 2014). Tulosten perusteella HLBTIQ+ -nuorten kokema seksuaalinen häirintä on kansainvälisesti vielä yleisempää kuin Suomessa.

Tämän lisäksi myös etniseen vähemmistöryhmään kuulumisella näyttää olevan merkittävä rooli etenkin fyysisen seksuaalisen häirinnän ja kaltoinkohtelun

kokemisessa. Espalage ym. (2016) tutkimus osoitti, että kouluissa eniten fyysistä seksuaalista häirintää kokivat erityisesti afroamerikkalaiset nuoret. Syyllinen häirintään oli afroamerikkalaisten nuorten keskuudessa usein vanhempi henkilö ja romanttinen kumppani, kun taas valkoisten oppilaiden kohdalla häirinnän tekijät olivat useammin ikätovereita tai ystäviä (Espalage ym. 2016, 179–180).

Myös varhaiset seksuaaliset kokemukset voivat olla yhteydessä seksuaalisen häirinnän uhriksi joutumiseen. Suomalaisessa tutkimuksessa selvitettiin mahdollisia yhtäläisyyksiä normatiivisen seksuaalisen käyttäytymisen ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen välillä sekä seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumista 14–18-vuotiaiden nuorten keskuudessa. Tutkimuksessa selvisi, että nuorilla jopa aivan ensimmäisiin romanttisiin ja seksuaalisiin kokemuksiin, kuten suuteluun ja hyväilyyn, liittyi myös seksuaalisen häirinnän kokemuksia. Mitä kehittyneempiä nuorten seksuaaliset kokemukset olivat ja mitä enemmän nuorilla oli seksikumppaneita, sitä yleisemmin he joutuivat seksuaalisen häirinnän uhriksi. Nämä kokemukset olivat erityisen vahvoja tyttöjen keskuudessa. Seksuaalielämästä ja romanttisista suhteista aktiivisesti kiinnostuneet nuoret saattavat herkemmin kiinnittää huomiota seksuaalisen häirinnän käyttäytymismalleihin ja voivat siksi myös todennäköisemmin ajautua tilanteeseen, jossa seksuaalista häirintää tapahtuu. Lisäksi tutkimuksessa selvisi, että seksuaalinen häirintä traumaattisena kokemuksena voi altistaa nuoret seksuaaliselle riskikäyttäytymiselle. (Kaltiala-Heino ym. 2018.) Myös Yhdysvaltaistutkimuksessa tuli esille, että lähes 90 % niistä nuorista, jotka kertoivat osallistuneensa toisen oppilaan häirintään, olivat myös itse joskus olleet seksuaalisen häirinnän uhreja (Hill & Kears 2011, 15). Toisaalta myös suojaavia tekijöitä on todettu – esimerkiksi nuoret, joilla on hyvä itsetunto ja sosiaalinen tukiverkosto, kokevat todennäköisemmin vähemmän seksuaalista häirintää (Mitchell ym. 2014).

6.2 Nuorten kokema seksuaalinen häirintä

Kouluterveyskyselyyn (2021) mukaan suurin osa nuorten kokemasta häirinnästä tapahtuu joko puhelimen ja internetin välityksellä (noin 25 %) tai julkisessa tilassa (noin 14 %). Lukion ensimmäisen ja toisen luokan tytöistä lähes kolmannes oli kokenut seksuaalista häirintää julkisella paikalla viimeisen vuoden aikana, ja vastaavasti lukiolaisista pojista alle kaksi prosenttia ilmoitti kokeneensa tämänkaltaista häirintää. Kouluympäristössä seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat puolestaan selvästi harvinaisempia: koulussa häirintää oli kokenut tytöistä vain 2–6 % ja pojista 1–4 % kouluasteesta riippuen. (THL 2021a.)

Kouluissa tapahtuva seksuaalinen häirintä on maailmalla kuitenkin yleinen ilmiö. Yhdysvaltalaisen järjestön AAUW:n valtakunnallisen tutkimuksen mukaan lähes puolet tutkimukseen osallistuneista 7.–12. luokan nuorista oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana. Myös seksuaalisen häirinnän havaitseminen ja todistaminen oli yleistä, sillä kolmannes tytöistä ja neljännes pojista kertoi havainneensa seksuaalisen häirinnän toteutumista koulussa viimeisen vuoden aikana. Yli puolet oppilaista olivat nähneet häirintää useammin kuin kerran vuoden aikana, ja suurin osa näistä tapauksista oli nuorten kesken tapahtuvaa seksuaalista häirintää. (Hill & Kearl 2011.)

Kouluympäristöissä nuoret kohtasivat seksuaalista häirintää tavallisimmin esimerkiksi käytävillä (28 %) ja luokassa (26 %). Seuraavaksi yleisimmät paikat olivat liikuntatunnit (15 %) ja pukuhuoneet (15 %) sekä ruokalat (5 %). Loput vastanneista kertoivat häirinnän kokemusten tapahtuneen koulun ulkopuolella. (Espalage ym. 2016, 178.)

Nuorten sosiaalisen median käyttö ja myös sen eri palvelukanavissa sekä internetissä koettu seksuaalinen häirintä on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Tästä kertoo muun muassa Kouluterveyskyselyyn tulokset, joiden mukaan vuonna 2017 vain alle 20 % tytöistä oli kokenut seksuaalista häirintää puhelimesta tai internetissä 8.–9.-luokkalaisten, ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden keskuudessa. Vuonna

2021 samassa kyselyssä jo noin puolet 8.–9.-luokkalaisista sekä ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista raportoi joutuneensa seksuaalisen häirinnän uhriksi. (THL 2017; THL 2021a.) Vaikka myös digitaalisessa mediassa tapahtuva seksuaalinen häirintä vaikuttaisi kohdistuvan enemmän tyttöihin, on kuitenkin syytä huomata, että myös poikien häirintäkokemukset internetissä ja puhelimen välityksellä ovat lisääntymään päin – esimerkiksi lukion 1. ja 2. vuoden poikien verkossa tapahtuneet häirintäkokemukset ovat Kouluterveyskyselyn mukaan kaksinkertaistuneet viimeisen 4 vuoden aikana. (THL 2017; THL 2021a.)

Seksuaalista häirintää tapahtuu myös lasten ja nuorten harraste- ja kilpaurheilutoiminnassa, vaikkakin suomalaistutkimusten tuloksissa esiintyi jonkin verran vaihtelua. MLL:n suunnitteleman tutkimuksen (Markkanen 2018, 25) mukaan vain pieni osa (2 %) urheilua harrastavista lapsista ja nuorista oli kohdannut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana. SUEK ry:n vuonna 2020 toteuttamassa kyselytutkimuksessa kuitenkin ilmeni, että seksuaalinen häirintä olisi kilpaurheilussa huomattavasti yleisempi ongelma, ja sen todettiin kohdistuvan erityisesti juuri nuoriin urheilijoihin. Tulosten mukaan noin neljännes 16-vuotiaista ja joka kolmas 17–18-vuotiaista oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen viiden vuoden aikana. Myös 20–22-vuotiaista kilpaurheilijoista häirintää oli kokenut noin kolmannes. Yleisimmin seksuaalisen häirinnän tekijäksi ilmoitettiin toinen urheilija, esimerkiksi oman harrastusryhmän jäsen (47 %) tai toinen lajia harrastava nuori (39 %). Kolmanneksessa kaikista häirintätapauksista, tekijäksi raportoitiin kuitenkin myös oma valmentaja, ja viidenneksessä katsoja tai muu aikuinen. (Markkanen 2018, 25–26; Lahti ym. 2020, 36, 41.) Kanadalaistutkimuksessa (Parent ym. 2016, 8–9) sen sijaan osoitettiin, että valmentajan puolelta tapahtuva seksuaalinen häirintä olisi suhteellisen harvinainen ilmiö – kyseiseen tutkimukseen osallistuneista nuorista vain 0,4 % oli kokenut valmentajan puolelta tapahtuvaa seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana.

Vuoden 2016 nuorisoriikollisuuskyselystä kävi ilmi, että viimeisen vuoden aikana yhdeksäsluokkalaisista nuorista kuusi prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää aikuisten taholta ja kahdeksan prosenttia toisten nuorten toimesta.

Aikuisten taholta koettuun seksuaaliseen häirintään oli liittynyt tyypillisesti nuoren ulkonäön seksuaalissävytteistä kommentointia (46 % tapauksista) ja seksuaalista ei-toivottua koskettelua (44 % tapauksista). Sekä aikuisten tekemästä että toisten nuorten tekemästä seksuaalisesta häirinnästä noin neljäsosa sisälsi suostuttelua seksuaaliseen kanssakäymiseen. Aikuisten seksuaalisesta häirinnästä 15 % oli sisältänyt ahdistelevia tai seksuaalisia viestejä joko puhelimen tai internetin välityksellä, kun taas nuorten välisessä seksuaalisessa häirinnässä tämän tyyppisen häirinnän osuus oli 27 %.

(Kaakinen & Raeste 2019, 63.)

Suurin osa nuorten seksuaalisen häirinnän kokemuksista on joko sanallista tai sanatonta häirintää, kuten seksuaalissävytteistä kommentointia, vitsailua sekä eleitä ja ilmeitä. Tutkimuksissa kuvattiin muun muassa tilanteita, joissa uhrin olivat saaneet kehoonsa, kuten rintoihin tai takapuoleen, kohdistuvaa kommentointia; kuulleet naisia tai seksuaalivähemmistöjä halventavia ilmauksia, tai näihin liittyvien termien käyttämistä haukkumistarkoituksessa; sekä kohdanneet epämiellyttäväksi kokemaansa katselua tai tuijottelua. (Hill & Kearn 2011, 12; Lahti ym. 2020, 62–65.) Myös seksuaalissävytteisten kuvien näyttäminen, juorujen levittäminen ja seksuaalisten viestien kirjoittaminen esimerkiksi kouluympäristön tiloihin on tavallista nuorten keskuudessa. Fyysinen häirintä, kuten seksuaalisella tavalla koskettaminen, tarttuminen tai ahdistelu sekä seksuaaliseen tekoon pakottaminen vaikuttaisi olevan selvästi harvinaisempaa, mutta myös näitä tapauksia tutkimuksissa esiintyi. (Espalage ym. 2016, 174–183; Hill & Kearn 2011, 12.)

Sukupuoleen perustuva häirintä on myös merkittävä ja yleinen ongelma liittyen seksuaaliseen häirintään (Espalage ym. 2016, 174–183; Hill & Kearn 2011, 3; Lahti ym. 2020, 73). Nuoret, jotka jollain tavalla eroavat yhteiskunnassa vallitsevista sukupuolinormeista, saavat osakseen haukkumista ja nimittelyä, tai heitä saatetaan syrjiä tai asettaa muita huonompaan asemaan sukupuolensa perusteella. Tutkimuksissa havaittiin, että nuorten keskuudessa esimerkiksi urheilua harrastavia tyttöjä saatettiin kutsua lesboiksi tai värikkäisiin vaatteisiin pukeutuvia poikia homoiksi. Myös heidän kyvykkyyttään tai taitojaan saatettiin

kyseenalaistaa tai arvostella sukupuolen perusteella, joko leikkimielisesti tai tosiasiallisesti. (Hill & Kearl 2011, 3, 6; Lahti ym. 2020, 73–74.) Sukupuolinen häirintä ei välttämättä ole luonteeltaan seksuaalista, mutta siitä huolimatta se viittaa kohteena olevan uhrin seksuaalisuuteen ja sitä käytetään uhrin halventamiseen ja manipuloimiseen (Hill & Kearl 2011, 6).

Nuorten keskuudessa huorittelua ja homottelua käytetään niin loukkaavassa merkityksessä kuin myös neutraalina toisen nimittelynä. Ystäviltä saatetaan sietää huorittelua ja homottelua enemmän, mitä esimerkiksi selkeästi itseä vanhemmilta nuorilta. Seksualisoivaa nimittelyä saatetaan joissain tapauksissa pitää ystävien kesken jo vakiintuneena käytäntönä, eikä nimittelyllä ole välttämättä mitään tekemistä sen alkuperäisen merkityksen kanssa, ja joillakin nuorilla huorittelu tai homottelu saattaa liittyä yleiseen rehvasteluun porukan kesken, eikä se välttämättä kohdistu kehenkään yksittäiseen henkilöön. (Vilka 2011, 56–57.) Yhdysvaltalaisutkimuksessa sen sijaan kuitenkin ilmeni myös häirinnäksi tulkittavaa nimittelyä – esimerkiksi tyttöjä, jotka kehittyivät muita ikäisiään aikaisemmin, saatettiin kutsua lutkaksi tai huoraksi, mikäli häiritsijä piti heitä ”liian seksuaalisina” tai halusi herättää huhuja heidän oletetusta seksuaalisesta käyttäytymisestään (Hill & Kearl 2011, 6).

Nuoriin kohdistuva seksuaalinen häirintä internetissä tai puhelimen välityksellä ilmeni tutkimuksissa yleisimmin ei-toivottujen, seksuaalissävytteisten viestien, kommenttien ja ehdotuksien vastaanottamisena sekä kaksimielisenä vitsailuna. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n (2021, 23) tutkimuksen mukaan 29 % lapsista ja nuorista sai seksuaalissävytteisiä viestejä vähintään kerran kuukaudessa, ja 17 % sai näitä jopa viikottain. Toisessa suomalaistutkimuksessa naispuoliset kilpaurheilijat puolestaan kuvasivat, että sosiaaliseen mediaan julkaistut urheilukuvat saattoivat kerätä heidän ulkonäköönsä kohdistuvia kommentteja tai seksiin liittyviä ehdotuksia, ja samassa raportissa kuvattiin myös tilanteita, joissa 14–17-vuotiaita urheilijoita oli lähestytty häiritsevin viestein ja kaveripyynnöin sosiaalisessa mediassa muun muassa kanssaurheilijoiden, valmentajien tai tuomareiden taholta. (Hill & Kearl 2011, 13; Lahti ym. 2020, 66.) Yhdysvaltalaisutkimuksessa puolestaan

tytöistä 17 % ja pojista 8 % kertoi myös, että heistä oli levitetty huhuja digitaalisessa mediassa häirintätarkoituksessa, ja noin joka kymmenes nuori oli viimeisen vuoden aikana kokenut verkossa myös sukupuoleen perustuvaa häirintää, esimerkiksi homoksi tai lesboksi kutsumista negatiiviseen sävyyn. (Hill & Kearl 2011, 13.)

Häirintä digitaalisessa mediassa saattoi olla myös ei-toivottujen, seksuaalissävytteisten kuvien tai videoiden lähettämistä, pyytämistä, julkaisua tai niiden väärinkäytöllä uhkailua ja kiristämistä. Tutkimuksissa kuvatut materiaalit sisälsivät muun muassa puolialaston- tai alastonkuvia ja alastonvideoita, sekä esimerkiksi sukupuolielinten kuvia, joiden yhteydessä uhrin kertoivat vastaanottavansa usein myös seksuaalisesti värittyneitä viestejä ja ehdotuksia, tai heitä saatettiin painostaa samankaltaisen materiaalin lähettämiseen. (Hill & Kearl 2011, 13; Pelastakaa Lapset ry 2018, 15–16; Lahti ym. 2020, 67.) Toisaalta Pelastakaa Lapset ry:n (2018, 15) toteuttamassa tutkimuksessa kuitenkin ilmeni myös, että nuoret pitivät seksuaalisen kuva- tai videomateriaalin pyytämistä ja lähettämistä keskimäärin melko hyväksyttävänä – esimerkiksi lukiolaisista tytöistä lähes puolet ja pojista miltei 60 % oli tätä mieltä. On kuitenkin huomioitava myös, että yli neljännes nuorista ei osannut arvioida, pitivätkö he seksuaalisten kuvien tai -videoiden lähettämistä tai pyytämistä hyväksyttävänä vai ei, ja lopulta myös niiden lähettäminen nuorten keskuudessa oli melko harvinaista. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 15–16.)

Digitaalisessa mediassa tapahtuva grooming on nuorten keskuudessa valitettavan yleinen ilmiö. Nuorten groomingiin liitetyt, aikuisilta saadut yhteydenotot ovat usein jo alusta lähtien seksuaalisesti värittyneitä, ja niissä nuoria esimerkiksi houkutellessaan osallistumaan seksuaalissävytteisiin keskusteluihin, ottamaan itsestään intiimejä kuvia ja videoita, sekä todistamaan tai suorittamaan seksuaalisia tekoja esimerkiksi videopuheluiden välityksellä. Tekijä voi myös pyrkiä suunnittelemaan tapaamista nuoren kanssa ja vakavimmillaan kyseessä voi olla seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä manipulointi. (Aaltonen 2012, 96; Nieminen 2019, 6; Sillfors 2020, 22–24; Pelastakaa Lapset ry 2021.)

Yli puolet Pelastakaa Lapset ry:n (2021) kyselyyn vastanneista nuorista kertoi, että heihin oli netin välityksellä ollut yhteydessä henkilö, jonka he tiesivät tai epäilivät olleen aikuinen tai vähintään heitä itseään viisi vuotta vanhempi. Ilmiö vaikutti tutkimuksen perusteella kuitenkin hyvin sukupuolittuneelta, sillä tytöistä miltei 70 % oli saanut groomingiksi määriteltäviä yhteydenottoja ja reilu neljäsosa vastaanotti myös pyyntöjä lähettää itsestään alastonkuvia vähintään kerran kuukaudessa. Pojista groomaamista oli kokenut vain kolmannes, ja valtaosa (69 %) vastasi, etteivät he olleet koskaan edes saaneet pyyntöjä lähettää alastonkuvia itsestään. (Pelastakaa Lapset ry 2021, 24.) Suurin osa nuorista kuitenkin koki tutkimusten mukaan tunnistavansa mahdollisen groomaajan, ja vain hyvin harvoin yhteydenotot johtivat tapaamisiin netin ulkopuolella. Suurilta osin yhteydenpito tekijän ja nuoren välillä olikin lyhytaikaista, kestoltaan vain joitakin tunteja. (Pelastakaa Lapset ry 2021, 28–29.)

Netissä tapahtuva häirintä on useimmiten kuitenkin toisen nuoren aiheuttamaa, ja voi olla esimerkiksi jatkumoa koulussa tapahtuvasta häirinnästä. Seksuaalinen häirintä voikin monesti kätkeytyä myös yleiseen kiusaamiseen, jolloin on vaikea enää arvioida, mitä todellisuudessa tapahtuu. Vaikka seksuaalinen häirintä ja kiusaaminen usein lomittuvat toisiinsa, eroavat ne silti selvästi toisistaan tarkoitukseltaan. Kiusaaja on tahallaan pahantahtoinen ja pyrkii tarkoituksellisesti loukkaamaan toista. Vastaavasti seksuaalinen häirintä voi olla myös tiedostamatonta käytöstä, jota henkilö tekee ajattelemattomuuttaan tai vahingossa. (Vilkkä 2011, 46; Aaltonen 2012, 83, 94–96; Pelastakaa lapset ry 2018, 5.)

6.3 Nuorten tunteet ja toimintatavat seksuaalisen häirinnän tilanteissa

Nuorten roolit seksuaalisen häirinnän tilanteissa ovat vaihtelevia, häirinnän muodot sekä olosuhteet moninaisia, ja myös häirinnän taustalla piilee hyvin erilaisia syitä ja pyrkimyksiä. Nämä tekijät yhdessä vaikuttavat nuorten kokemiin tunteisiin ja toimintatapoihin, luoden nuorelle yksilöllisen kokonaiskäsityksen koko häirintätilanteesta. Yleisimmin seksuaalinen häirintä kytketään hyvin

arkisiin tilanteisiin esimerkiksi huumorin kautta, mutta häirinnän syiksi esitettiin tutkimuksissa myös muun muassa kavereilta saadun hyväksynnän ja ihailun tavoittelu sekä uhrin tarkoituksellinen loukkaaminen. (Hill & Kearl 2011, 10; Pelastakaa Lapset ry 2018, 14; Lahti ym. 2020, 63–64, 73–74.)

Seksuaalisen häirinnän kokemukset herättävät nuorissa monia tunteita, joista yleisimpiä ovat häpeä, pelko, hämmennys, järkytys ja ahdistus. Nuoressa saattaa ilmetä myös vihaa, aggressiivista käyttäytymistä, joukosta vetäytymistä, epäluottamusta muihin ihmisiin sekä muita sosiaalisia ongelmia. Henkisen pahoinvoinnin ohella myös fyysiset oireet, kuten päänsärky, vatsakipu sekä uni- ja keskittymisvaikeudet voivat liittyä seksuaalisen häirinnän kokemukseen. Lapseen tai nuoreen kohdistuvassa seksuaalisessa häirinnässä erityisen vahingollista on se, että he saattavat häirintätilanteessa altistua ikäänsä kuulumattomalle seksuaalisuudelle, jolloin häirintäkokemuksilla on entistä vakavampia seurauksia nuoren terveydelle ja kehitykselle. (Aaltonen 2012, 90, 143; Nieminen 2019, 9; Granskog ym. 2020, 6.)

Tutkimuksissa ilmeni, että puolet seksuaalisen häirinnän uhreista tunsivat häpeää, ja jopa kolmasosa nuorista koki myös syyllisyyttä siitä, että he olisivat aiheuttaneet tapahtuneen (Pelastakaa Lapset ry 2021, 27). Pelkoa nuoret kokivat muun muassa oman maineensa menettämisestä sekä siitä, mitä heidän perheensä tai vanhempansa ajattelivat, ja reilu kolmannes nuorista kertoi pelkäävänsä myös sitä, että tapahtumat toistuisivat tulevaisuudessa. Hämmennyksen tunteet liitettiin tyypillisesti yllättäen tapahtuneisiin tilanteisiin tai ehdotuksiin ja siihen, ettei nuori välttämättä tiennyt, miten reagoida tilanteeseen. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 26; Nieminen 2019, 9; Pelastakaa Lapset ry 2021, 27.)

Myös järkytys nousi seksuaalista häirintää kokeneiden nuorten kertomuksista vahvasti esille. Yhdysvaltalais tutkimuksessa pyydettiin oppilaita, jotka olivat kokeneet seksuaalista häirintää, kuvailemaan heidän mielestään järkyttävintä häirintätapahtumaa. Järkyttävimmäksi nuoret kokivat seksuaalissävytteisen kommentoinnin ja juorujen levittämisen (33 %). Neljäsosa koki homofobisen nimittelyn, ja viidesosa fyysisen seksuaalisen häirinnän järkyttävimmäksi

tapahtumaksi. Nuorista 15 % oli nimennyt seksuaalinen kaltoinkohtelun ja suuteluun pakottamisen järkyttävimmäksi asiaksi. Vähiten järkyttäväksi koettiin housujen alas vetäminen (5 %). (Espalage ym. 2016, 178–180.)

Seksuaalisen häirinnän kokemukset aiheuttavat nuoressa myös ristiriitaisia tunteita. Häirintä saattaa tapahtua esimerkiksi ympäristössä, joka on uhrille mieluinen tai hän käy siellä säännöllisesti, kuten koulu- tai harrastusympäristössä. Uhri voi olla myös tekijän kanssa säännöllisesti tekemisissä, tekijä saattaa olla uhrille tuttu ja uhri voi olla jollakin tapaa myös kiintynyt häneen. Kiintymys tekijää kohtaan harvoin kuitenkaan lakkaa heti seksuaalisesta häirinnän tai -väkivallan teosta huolimatta, joten näihin tilanteisiin liittyvät hämmennyksen, häpeän ja pelon tunteet ovat usein vielä keskimääräistä voimakkaampia. (Markkanen 2018; Nieminen 2019, 9; Lyytinen 2021.) Toisaalta esimerkiksi nuorten grooming-tapauksissa, osa uhreista kuvasi myös yleisesti positiiviseksi miellettyjä tuntemuksia: nuoret olivat muun muassa otettuja saamistaan kehuista ja he tunsivat itsensä erityiseksi. Miltei puolet uhreista oli kokenut tekijän pääosin ystävällisenä ja avuliaana, ja häntä saatettiin kuvata jopa sanoilla ”ystävä” tai ”tuttava”, vaikka toisaalta samanaikaisesti yhteydenpito olisi myös haluttu lopettaa. (Nieminen 2019, 9; Pelastakaa Lapset ry 2021, 24, 28.)

Seksuaalisiin häirintä- ja väkivaltakokemuksiin suhtautuminen on hyvin yksilöllistä. On arvioitu, että jopa puolet uhreista ei oireile ollenkaan ulospäin näkyvällä tavalla, ja kaikissa seksuaalisen häirinnän kokemukset eivät välttämättä herättäneetkään sen suurempia tunteita. Esimerkiksi digitaalisessa mediassa seksuaalista häirintää kokeneista nuorista 41 % ja groomingia kokeneista nuorista miltei kolmannes koki, etteivät tapahtuneet jääneet vaivaamaan heitä mitenkään ja he kykenivät jatkamaan arkeaan, kuin mitään ei olisi tapahtunut. Nuoret kuvasivat, että seksuaalinen häirintä ja grooming etenkin puhelimen välityksellä oli niin yleistä, että monien suhtautuminen on muuttunut säikähdyksestä ja häpeästä asialle naureskeluun. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 26; Pelastakaa Lapset ry 2021, 27, 33–36.) Myös yhdysvaltalais tutkimuksessa havaittiin samankaltainen, yllättävä löydös: osalla

vastaajista oli taipumus vähätellä kokemansa seksuaalisen häirinnän järkyttävyyttä, vaikka samassa yhteydessä nuorten oli tarkoitus kuvata, millaiset häirinnän kokemukset he mielsivät kaikista järkyttävimpinä. Nuori saattoi siis vastauksensa kirjattuaan ilmaista, että tämänkaltaista häirintää tapahtuu jatkuvasti ja siihen on jo tottunut tai että se on vain merkityksetöntä vitsailua. (Espalage ym. 2016, 178–180.)

Nuorten toimintatavat seksuaalisen häirinnän tilanteissa vaihtelevat jonkin verran. Esimerkiksi Hill ja Kearl (2011, 26) kartoittivat tutkimuksessaan nuorten toimintatapoja heidän kohdatessaan seksuaalista häirintää, ja myös Niemisen (2019, 4–5) tutkimuksessa selvitettiin samaa eläytymismenetelmää käyttäen. Niemisen (2019) tutkimukseen liittyi kehyskertomus, jossa kuvitteellinen, 15-vuotias päähenkilö oli päätenyt viestittelemään toisen käyttäjän kanssa ja keskustelu alkoi kääntyä vihjailevaksi. Nuoret saivat kirjoittaa kertomukselle kaksi erilaista päätöstä, joiden sisällön perusteella nuorten toiminnasta tunnistettiin erilaisia turvataitoja, joilla he pyrkivät ratkaisemaan häirintätilannetta. (Nieminen 2019, 5–8.)

Hill ja Kearl (2011, 26) selvittivät, että noin puolet nuorista sivuutti tapahtuman jälkeen koko asian, ja myös suomalaiselvityksessä kokemuksen unohtaminen ja poissulkeminen nähtiin mahdollisena selviytymiskeinona (Aaltonen 2012, 143–144). Tämä saattaa tuntua nuorelle helpoimmalta ratkaisulta etenkin, jos nuori on epävarma siitä, mitä tulisi tehdä, kun taas toisille asian sivuuttaminen on täysin luonnollinen keino selviytyä vaikeastakin tilanteesta. Toisaalta tämä saattaa johtaa siihen, että häirintäkokemuksista aiheutuneet traumat tulevat ilmi vasta myöhemmin elämän eri tilanteissa, joka erityisesti nuorten kohdalla onkin valitettavan yleistä. (Hill & Kearl 2011, 26; Aaltonen 2012, 143–144.)

Yhdysvaltalais tutkimuksessa ilmeni myös, että seksuaalista häirintää kokiessaan 7-12 % nuorista yritti puolustaa itseään ja esimerkiksi huutaa apua, tai he eivät tehneet tilanteessa mitään, sillä eivät tieneet, kuinka toimia. Lähes kolmasosa tytöistä, mutta vain 11 % pojista käski häiritsijää lopettamaan. Syynä tähän on todennäköisimmin tyttöjen ja poikien kohtaaman seksuaalisen häirinnän muotojen erilaisuus. Tyttöjen on havaittu kohtaavan useammin

esimerkiksi seksuaalissävytteistä kommentointia, eleitä ja fyysistä koskettamista, jolloin tilanne mahdollistaa sen, että uhri pyytää todennäköisemmin tekijää lopettamaan. (Hill & Kearl 2011, 26.) Myös Niemisen (2019, 7–8) havaitsemassa, jämakkyteen perustuvassa strategiassa, häirinnän tekijää pyydettiin lopettamaan viestittely, ja näin toimi noin neljännes myös Pelastakaa Lapset ry:n (2018, 21) kyselyyn vastanneista.

Yhdysvaltalaisutkimuksessa pojista 22 %, mutta tytöistä vain 11 % yritti kääntää seksuaalisen häirinnän vitsiksi. Pojat saattavatkin tyttöjä useammin käyttää ensisijaisena selviytymiskeinonaan huumoria, yrityksenä vähentää tai torjua ei-toivottua seksuaalista käyttäytymistä. (Hill & Kearl 2011, 26.) Myös suomalaisnuoret kuvasivat digitaalisessa mediassa tapahtuvaan häirintäkokemukseen liittyen ratkaisuna humoristista häiritsijän huiputtamista. He muun muassa keksivät lähettää pyydettyjen alastonkuvien sijaan esimerkiksi kuvan uhrin keskisormesta tai alusvaatemainoksesta (Nieminen 2019, 8). Osan lapsista ja nuorista todettiin käyttävän huumoria suojautumiskeinonaan myös muun muassa groomingiin liittyvissä yhteydenotoissa, jolloin asiasta saatettiin vitsailla paitsi häiritsijän kustannuksella, myös ystävien kanssa (Pelastakaa Lapset ry 2021, 23).

Suomalaistutkimuksien mukaan digitaalisessa mediassa tapahtuvaan seksuaaliseen häirintään nuoret reagoivat yleisimmin pyrkimällä estämään tai ilmiäntamaan häiritsijän (Pelastakaa Lapset ry 2018, 21; Nieminen 2019, 8). Osa nuorista myös muutti käyttäjätilinsä yksityiseksi häirinnän jatkumisen estämiseksi, sekä otti kuvakaappauksia käydyistä keskusteluista todistusaineistoksi (Nieminen 2019, 8).

Sosiaalisena selviytymiskeinona suurin osa esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n (2018, 21; 2021, 30) kyselyihin vastanneista nuorista kertoisi kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai groomingista ystävilleen. Toisaalta yhdysvaltalaisutkimuksessa vain alle neljännes oli kertonut häirinnästä ystävilleen (Hill & Kearl 2011, 26). Myös Niemisen (2019, 8–9) tutkimuksessa nuoret kuvasivat kertomuksissaan keskustelleensa häirinnästä ystäviensä kanssa, mutta vain muutamassa tarinassa ystäviltä varsinaisesti pyydettiin apua

tilanteeseen. Kuvitteellisissa kertomuksissaan nuoret sen sijaan usein pyysivät apua vanhemmiltaan, mutta tosielämässä yläkoululaisista vain 12 % ja lukiolaisista vain 4 % uskoisi toimivansa näin, jos joutuisi seksuaalisen häirinnän kohteeksi. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 21; Nieminen 2019, 8–9.)

Muina sosiaalisina selviytymiskeinoina keinoina nuoret kuvasivat muun muassa poliisille ilmoittamisen, sekä opettajalle tai muulle koulun henkilökunnan jäsenelle kertomisen (Pelastakaa Lapset ry 2018, 21; Nieminen 2019, 8). Hill ja Kearn (2011, 26) kuitenkin totesivat, että vain alle 10 % nuorista oli heidän tutkimuksensa mukaan kertonut kokemuksestaan opettajalle, opinto-ohjaajalle tai muulle koulun aikuiselle. Suomalaistutkimuksista myöskin ilmenee, että esimerkiksi nuorten grooming-tapauksissa, vain 4 %:ssa oli tehty ilmoitus poliisille tai lastensuojeluun. (Pelastakaa Lapset ry 2021, 30.)

Seksuaalisen häirinnän yleisyys tulee monille yllätyksenä, osittain siksi, että häirintää ei juurikaan tuoda ilmi. Kuten Hill ja Kearn (2011, 2–3, 26) ovat tutkimuksessaan todenneet, nuoret, jotka olivat kokeneet seksuaalista häirintää, harvoin kertoivat siitä muille. Myös Pelastakaa Lapset ry:n (2018, 21) tekemässä selvityksessä todettiin, että suurin osa nuorista ei kertoisi kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä ollenkaan aikuiselle. Samassa tutkimuksessa havaittiin lisäksi, että neljäsosa, ja Hillin ja Kearnin (2011, 26) tutkimuksen mukaan jopa puolet häirintää kokeneista nuorista ei ollut kertonut siitä kenellekään. Toisaalta suomalaisessa Kouluterveyskyselyssä (2019) kuitenkin ilmeni, että neljännes yläkoululaisista nuorista ja lähes kolmannes toisen asteen oppilaitosten nuorista olisi vastausten perusteella kertonut häirinnästä jollekin luottamalleen aikuiselle.

Nuorten puhumattomuuden taustalla on hyvin erilaisia syitä, esimerkiksi mahdolliset syyllisyyden ja häpeän tunteet, tai kokemus siitä, etteivät häirintätilanteet olleet tarpeeksi vakavia. Kertomisen esteenä saattoi olla myös tunne siitä, ettei apua ole saatavilla tai siihen ei uskalleta luottaa. Nuoret kuvasivat muun muassa, että heidän kokemuksensa mukaan kertomisesta tuskin olisi apua, kukaan ei ollut asiasta kiinnostunut, tai he halusivat muusta syystä selvittää tilanteet mieluummin itse. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 23;

Lyytinen 2021; Pelastakaa Lapset ry 2021, 15, 31.) Toisaalta vastaavasti Lahti ym. (2020, 83) tutkimuksessa todettiin, ettei seksuaaliseen häirintään puuttuminen aina ollut yhtä helppoa, sillä kohteeksi joutuneet eivät tutkimuksen mukaan välttämättä uskaltaneet itse puuttua tilanteeseen, sillä pelkäsivät, että leimautuisivat tiukkapipoiksi tai ilonpilaajiksi. Tämän todettiin olevan erityisen yleistä tilanteissa, joissa seksuaalinen häirintä oli sulautettu huumoriin, joka puolestaan näyttäytyy useissa tutkimuksissa yhtenä yleisimmistä seksuaalisen häirinnän muodoista (Pelastakaa Lapset ry 2018, 14; Lahti ym. 2020, 83).

Verkossa tapahtuneiden häirintätilanteiden jälkeen nuoret kuvasivat pelkäävänsä myös sitä, että heidän digitaalisen median käyttöönsä saatettaisiin rajoittaa, jonka vuoksi he eivät kertoneet häirinnästä aikuiselle. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 23–24; Nieminen 2019, 8–9; Pelastakaa Lapset ry 2021, 30.)

Toisaalta seksuaalista häirintää tai -väkivaltaa kokeneelle nuorelle voi hänen kehitystasostansa riippuen olla vaikeaa, tai jopa mahdotonta ymmärtää, mitä oikeastaan on tapahtunut, eikä hän välttämättä osaa itse pukea kokemustansa sanoiksi, vaikka haluaisikin. Mikäli kokemus on ollut erityisen traumaattinen, on myöskin mahdollista, ettei hän jälkeensä edes kykene jäsentelemään muistoa tai muodostamaan siitä narratiivista kertomusta, joka voi edelleen hankaloittaa asiasta puhumista ja sen käsittelemistä. (Aaltonen 2012, 143; Lyytinen 2021.)

Tytöt kertoivat todennäköisemmin seksuaalisen häirinnän kokemuksestaan joko perheenjäsenelle, ystäville tai luottamalleen aikuiselle, kuin pojat (Hill & Kearn 2011, 26–27; THL 2019a). Erot sukupuolten välillä saattavat tässäkin tilanteessa liittyä tyttöjen ja poikien kokeman seksuaalisen häirinnän muotojen eroavaisuuksiin. Pojat saattavat myös tuntea avun hakemisen ja kokemuksistaan puhumisen vaikeammaksi kuin tytöt, sillä puhumisen kynnyksellä on todettu nostavan myös perinteiset miehenä olemiseen liittyvät rooliodotukset, joiden mukaan poikien tulisi pystyä puolustamaan itseään ja uhriksi joutuminen nähdään heikkoutena. (Hill & Kearn 2011, 27; Aaltonen 2012, 144.) Toisaalta kyseinen ajatusmalli voi jarruttaa avun hakemista myös uhrin sukupuolesta riippumatta. Pojat saattavat yleisemmin myös esimerkiksi pelätä seksuaalisen häirinnän leimaavan heidät sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuluvaan,

jonka vuoksi he voivat kieltää häirinnän tapahtuneen, vaikka siitä olisi todisteitakin (Aaltonen 2012, 144).

Niiden nuorten kohdalla, jotka puolestaan olivat kertoneet kokemuksistaan, usein aikuinen oli kuitenkin tehnyt aloitteen ja ottanut asian esille kysymällä siitä suoraan. Hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa tai se, että asiasta kerrottiin esimerkiksi ystävän tuella, koettiin myös helpottavan seksuaalisen häirinnän puheeksi ottamista. (Hill & Kearl 2011, 36; Nieminen 2019, 8–9; Pelastakaa Lapset ry 2021, 30.)

7 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessä noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita, jotka edellyttävät eettisesti kestävien tiedonhankinta- ja arviointimenetelmien hyödyntämistä, sekä tulosten esittämistä rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta vaalien (TENK 2012, 6). Opinnäytetyö toteutettiin vaiheittain Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyön prosessin ohjeiden mukaisesti ja sen toteutuksessa hyödynnettiin työn pohjalle tehtyä opinnäytetyön suunnitelmaa. Opinnäytetyön toteutukseen ei sisällynyt nuorten haastattelua tai henkilötietojen käsittelyä, joten erillistä tutkimuslupaa ei tarvittu.

Opinnäytetyön aineistoa haettiin eri tietokannoista sekä suomen että englannin kielellä käyttäen monipuolisesti erilaisia hakusanoja. Tiedonhakuprosessissa hakusanoja jouduttiin osittain laajentamaan myös hieman käsittelemämme aiheen ulkopuolelle monipuolisemman tiedon löytämiseksi. Hakusanoina käytettiin esimerkiksi myös sanoja *kiusaaminen*, *seksuaaliväkivalta* ja *victimization*. Lähdeaineistoa arvioitiin jatkuvasti suhteessa opinnäytetyön tarkoitukseen, tavoitteeseen ja tutkimuskysymyksiin ja sitä käsiteltiin mahdollisimman puolueettomasti ja laaja-alaisesti.

Kirjallisuuskatsauksessa pyrittiin hyödyntämään alkuperäisjulkaisuja ja välttämään epäluotettavista tai tuntemattomista lähteistä peräisin olevia aineistoja. Aina tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista joidenkin lähteiden saatavuusongelmien ja lukuoikeuden puuttumisen vuoksi. Lähdeaineisto rajattiin enintään 10 vuotta vanhoihin julkaisuihin, jotta opinnäytetyössä voitiin käyttää mahdollisimman luotettavaa, ajankohtaisiin tutkimustuloksiin perustuvaa tietoa. Mikäli opinnäytetyöhön valikoitui myös aikarajan ulkopuolelle sijoittuvia lähteitä esimerkiksi tutkimusmenetelmään liittyen, varmistettiin, että tieto on edelleen ajankohtaista. Lähdeaineistoihin viitattiin asianmukaisesti ja ne kirjattiin lähdeluetteloon Turun ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti tai lähdeaineistojen asettamia viittausohjeita noudattaen. Lisäksi opinnäytetyön

tuloksissa käytetystä aineistosta koottiin sekä tiedonhakutaulukko (Liite 1) että tutkimustaulukko (Liite 2) toistettavuuden takaamiseksi.

Kuten kaikkien ihmistieteellisten tutkimusten kohdalla, on myös tutkimuksen eettisestä kestävyydestä varmistuttava. Tämä on erityisen tärkeää tutkimuksen kohdistuessa lapsiin ja nuoriin, tai sensitiiviseksi koettuihin aiheisiin.

Tutkimuksen on kunnioitettava tutkittavien itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja yksilöllisyyttä sekä vältettävä vahingon aiheuttamista. (Pekkarinen 2018.)

Seksuaalisuuden teemoihin liittyvät aiheet koetaan usein erityisen sensitiivisiksi, sillä niihin yhdistyy vahvasti yksilön oma, henkilökohtainen kokemus ja hänen yksityiselle alueelleen tunkeutuminen. Koska myös seksuaalinen häirintä on tutkimusaiheena hyvin arkaluontoinen, on ymmärrettävää, että sen tutkiminen on haastavaa. Myös alaikäiset nuoret tutkimuskohteena asettavat tarvittaville luvulle ja aineistonkeruulle omat vaatimuksensa. Lisäksi nuorten käsitys heidän omasta seksuaalisuudestaan on usein vasta muotoutumassa, mikä tekee siitä myös erityisen haavoittuvaisen. Tämä saattaa entisestään haastavoittaa tutkimuksen toteuttamista yhdessä seksuaalisuuden teemoihin liittyvien aiheiden kanssa. (Hyvärinen ym. 2017.)

Opinnäytetyön aiheen ja kohderyhmän haastavuus näkyi siinä, että erityisesti tuoretta ja laadullista tietoa oli saatavilla suhteellisen vähän. Tietoa ei myöskään aina ollut saatavilla tasapuolisesti eri aihealueista - esimerkiksi etnisten ja kulttuuristen vähemmistöryhmien kokemasta häirinnästä tutkimustietoa löytyi hyvin niukasti. Lisäksi, vaikka kirjallisuuskatsaukseen valittiinkin yksittäinen aiheesta tehty yhdysvaltalais tutkimus (Espalage ym. 2016), ei sen tuloksia voida pitää täysin yleisluontoisina. Tutkimuksen kohderyhmä nimittäin koostui vain yhdessä yhdysvaltalaisessa kaupungissa asuvista nuorista ja tutkimuksen otos oli melko pieni.

Ajallisesti vanhempaa ja kansainvälistä tutkimustietoa löytyi helpommin, mutta tämäkään ei ole suoraan yleistettävissä nykyaikaan, sillä seksuaalinen häirintä ilmiönä muuttuu jatkuvasti esimerkiksi sukupolvien kehityksen, sosiaalisen median ja tiedon lisääntymisen vaikutuksesta. Lisäksi opittu kulttuuri ja

käytösmallit vaikuttavat vahvasti yksilön seksuaalisuuteen sekä mahdollisiin seksuaalisen häirinnän kokemuksiin, joten kansainvälinen tieto ei välttämättä päde täysin suomalaisnuoriin.

Tutkimuseettisten haasteiden vuoksi myös muodostamamme haastattelurungon käyttöä SHEHAP-hankkeessa laajennettiin tulevissa oppimateriaaleissa hyödynnettäväksi, sillä nuorten haastattelussa sitä voitiin käyttää vain soveltuvien osien. Lähdeaineistoa kerätessä ja analysoidessa pyrittiin huomioimaan aiheen sensitiivisyys sekä tiedostamaan opinnäytetyön tekijöiden omien arvojen ja asenteiden mahdollinen olemassaolo, jotta ne eivät vaikuttaisi kirjallisuuskatsauksen toteutukseen.

Aineiston sekä kirjallisuuskatsauksen tulosten analysoinnissa ongelmaksi nousi myös seksuaalisen häirinnän kokemusten esiintyvyyden, häirinnän muotojen, seurauksien ja uhrien toimintatapojen tutkiminen ja vertailu perinteisesti joko kaikkien tutkimukseen osallistuneiden kesken, tai vain tyttöjen ja poikien välillä. Tämä näyttäytyikin sukupuolineutraaliuden huomioimisen haasteena myös tulosten raportoinnissa. Käytettyjen tutkimusten ja opinnäytetyön tulosten raportoinnin yhtenäisyyden vuoksi päädyimme myös omassa työssämme käyttämään termejä ”tyttö” ja ”poika” ilmiön sukupuolittuneisuuden ilmentämisessä.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä 12–22-vuotiaiden nuorten kokemaan seksuaaliseen häirintään ja koota johdonmukainen yhteenveto aiheesta kirjallisuuskatsauksen muodossa. Opinnäytetyön tarkoituksen mukaisesti saatiin varsin kattavasti koottua tietoa nuorten seksuaalisesta häirinnästä, sen ilmenemismuodoista sekä nuorten tunteista ja toimintatavoista heidän kohdatessaan seksuaalista häirintää. Tulosten raportointivaiheessa tuli ilmi, että tietoa aiheesta olisi kuitenkin kaivattu joiltain osin myös lisää, esimerkiksi myöhäisnuoruudessa koetusta seksuaalisesta häirinnästä sekä nuorten välisissä seurustelusuhteissa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä.

Kirjallisuuskatsauksen pohjalta koottiin lisäksi SHEHAP-hankkeelle ryhmähaastattelurunko opinnäytetyön tuloksia hyödyntäen. Pyrkimyksenä oli muodostaa kysymyksistä nuorten osalta samaistuttavia ja heidän arkeensa sopivia, tuoden esille muun muassa seksuaalisen häirinnän kokemuksen määrittämisen haastavuutta, sen ilmenemistä sosiaalisessa mediassa sekä häirintään puuttumista ja siitä puhumista. Kysymysrungon osalta melko niukahkoksi jäi kuitenkin nuorten autenttisten häirintäkokemusten selvittäminen, mutta toisaalta kysymysrunko tuli rakentaa tutkimusetiikka, aihe ja kohderyhmä huomioiden, jotka rajoittivat jossain määrin kysymysten asettelua.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset osoittavat, että seksuaalisen häirinnän kokeminen ja kohtaaminen on edelleen valitettavan yleistä nuorten keskuudessa. Häirinnän kokemukset näyttävät myös lisääntyneen lähivuosien aikana, ja suuri osa seksuaalisesta häirinnästä on siirtynyt kasvotusten tapahtuvasta häirinnästä sosiaaliseen mediaan ja internetiin. (Hill & Kearl 2011; Espalage ym. 2016, 180; THL 2017; THL 2021a.) Toisaalta häirintäkokemusten merkittävä lisääntyminen saattaa johtua myös siitä, että seksuaalinen häirintä aiheena on noussut viime aikoina entistä enemmän esille juurikin esimerkiksi sosiaalisen median kautta, ja ihmisiä kannustetaan yhä enemmän puhumaan omista kokemuksistaan. On siis mahdollista, että nuoret myös tunnistavat

seksuaalisuutta loukkaavat teot helpommin häirinnäksi ja uskaltavat siten ottaa asian puheeksi.

Seksuaalisen häirinnän kokemuksiin liittyy kuitenkin edelleen myös paljon häpeää ja pelkoa, ja vain pieni osa kaikista nuorten arkielämän häirintätapauksista päätyy esimerkiksi aikuisten tai poliisin tietoon. Erityisesti poikien kokemasta seksuaalisesta häirinnästä puhutaan vielä hyvin vähän, vaikka myös poikien kokeman häirinnän määrä on nousussa. Samanaikaisesti poikien keskuudessa ilmenee myös tyttöjä useammin kokemuksista kertomisen ja avun hakemisen vaikeutta, sekä häirinnän sivuuttamista esimerkiksi huumorin avulla. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 23; Nieminen 2019, 9; THL 2021a.) Seksuaalinen häirintä onkin nähty myös aiempien tutkimusten perusteella jo kauan etenkin naisiin kohdistuvana ilmiönä, ja tämä korostuu myös kirjallisuuskatsauksen tuloksissa. Onkin pohdittava, voiko valloillaan oleva yleinen käsitys siitä, että pääasiassa tytöt kokevat seksuaalista häirintää, vaikeuttaa entisestään poikien puhumista heidän häirintäkokemuksistaan?

Kirjallisuuskatsauksen aineistojen ja tulosten raportoinnin yhtenäisyyden vuoksi seksuaalisen häirinnän yleisyyttä päädyttiin työssä kuvaamaan pääosin biologisen sukupuolen perusteella. On kuitenkin huomioitava, ettei kyseistä vertailuasetelmaa voida pitää täysin aukottomana, sillä muun muassa sukupuolivähemmistöön kuulumisen on todistetusti yksi merkittävä seksuaaliselle häirinnälle altistava tekijä. Tämän vuoksi onkin osin ongelmallista, että häirintää runsaasti kokevien vähemmistöjen osuus jää perinteisen sukupuolivertailun takia edelleen monissa suuremmissakin tutkimuksissa huomiotta.

Kansainvälisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa häirintää on tutkittu jonkin verran, mutta lisätietoa aiheesta tarvittaisiin Suomessakin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten yhdenvertaisuuden ja oikeuksien tukeminen on mahdollista nähdä myös yhtenä seksuaalista häirintää ehkäisevänä toimena. Mikäli nuoren käyttäytymistä tai tapaa ilmaista sukupuoltaan ei kunnioiteta ja tueta nuoren päivittäisessä ympäristössä (esimerkiksi kouluissa sukupuolineutraaleilla tiloilla, kuten WC-tiloilla ja

pukuhuoneilla), voi se osaltaan lisätä nuoren leimaantumista sekä haavoittuvuutta, ja siten jopa seksuaalisen häirinnän riskiä (Telakivi ym. 2019, 451–454).

Seksuaalisella häirinnällä todettiin olevan hyvinkin kauaskantoisia vaikutuksia uhuriin, hänen lähipiiriinsä ja ympäröivään yhteisöön, mutta sen lisäksi itseasiassa myös häirinnän tekijään. Kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella käykin ilmi, että seksuaalisen häirinnän uhriksi joutuneet ajautuivat suuremmalla todennäköisyydellä myös itse häirinnän tekijöiksi. (Hill & Kearn 2011, 15; Aaltonen 2012, 90; Ahola ym. 2019, 301.) Ilmiön taustalla saattaa olla yksilön toiminnan mukautuminen häntä ympäröivien ihmisten käytösmalleihin – mikäli nuori siis kohtaa runsaasti seksuaalista häirintää osana normaalia arkeaan, esimerkiksi uhrin tai todistajan roolissa, hänestä itsestäänkin ehkä todennäköisemmin tulee myös häirinnän tekijä.

Aineistoa analysoitaessa löytyi myös jonkin verran ristiriitaista tietoa. Tämä ajoittain hankaloitti aineiston analysointia, mutta toisaalta tarjosi myös mahdollisuuden vertailla eri aineistoja ja pohtia syitä eriävien tulosten taustalla. Esimerkiksi lasten ja nuorten harrastuksissa ja kilpaurheilussa tapahtuvan häirinnän yleisyydestä tehdyissä tutkimuksissa häirinnän esiintyvyyden erot vaihtelivat jopa muutamasta prosentista neljäsosaan (Markkanen 2018, 25; Lahti ym. 2020, 36, 41). Markkasen (2018) tutkimus selvitti seksuaalisen häirinnän yleisyyttä alle 16-vuotiaiden lasten ja nuorten harrastuksissa, kun taas SUEK ry:n selvityksessä (Lahti ym. 2020) kohderyhmänä olivat yli 16-vuotiaat kilpaurheilijat. Tässä tapauksessa tulosten eroavaisuus saattaakin selittyä tutkittavien ikäerolla, sillä seksuaalisten häirintäkokemustenkin on todettu lisääntyvän vasta erityisesti yläkouluun siirtymisen jälkeen. (Markkanen 2018, 25; Granskog ym. 2020, 6–7; Lahti ym. 2020, 41.)

Toisaalta myös harrastusympäristöllä itsellään saattaa olla vaikutusta häirinnän yleisyyteen. Kilpaurheilu vaatii usein harrastusta enemmän omistautuneisuutta ja siinä koetut vuorovaikutussuhteet niin kanssaurheilijoihin, valmentajiin kuin mahdollisiin sosiaalisen median seuraajiinkin laajenevat ja syventyvät, mikä saattaa altistaa seksuaalisen häirinnän kokemuksille (Lahti ym. 2020, 36, 66).

Nuorempien, omaksi ilokseen harrastavien lasten ja nuorten keskuudessa häirintäkokemuksia saattaa siis hyvinkin ilmetä huomattavasti vähemmän.

Johtopäätöksinä voidaan todeta, että seksuaalisen häirinnän kokemuksilla on edelleen merkittävä rooli nuorten arjessa, ja häirintää ilmenee hyvin laajalti erilaisissa muodoissa ja ympäristöissä. Häirintään suhtautuminen ja nuorten toimintatavat vaihtelevat, mutta yhdistävänä tekijänä havaittiin, että valtaosa nuorista ei kerro seksuaalisen häirinnän kokemuksistaan aikuiselle tai saa näihin apua.

Häirinnän moninaisuuden ja yleistymisen vuoksi onkin niin kasvatuksessa kuin kouluissa tapahtuvassa opetuksessakin yhä tärkeämpää varmistua nuorten riittävästä tiedonsaannista ja turvataidoista, huomioiden myös puhelimen ja internetin välityksellä tapahtuvan häirinnän erityispiirteet. Niiden nuorten kohdalla, joilla on seksuaaliselle häirinnälle altistavia riskitekijöitä, häirinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen sekä turvataitojen opettaminen ovat entistä tärkeämpiä. Ihanteellisimmillaan tietoa voitaisiin tarjota juuri kyseisen kohderyhmän tarpeet huomioiden – tietoa olisi esimerkiksi helposti saatavilla etnisestä tai kulttuurillisesta taustasta riippumatta, sekä myös toimintarajoitteisille nuorille ymmärrettävässä muodossa. Opetuksessa ja aiheesta keskustellessa olisi myös tärkeää huomioida nuoren kyky ja hänelle luontainen tapa ilmaista tai sanoittaa ajatuksiaan, sekä mahdollisia seksuaalisen häirinnän kokemuksiaan. (Ahola ym. 2019, 425.)

Seksuaalisen häirinnän puheeksi ottamisessa ja hyvän keskusteluyhteyden säilyttämisessä puolestaan korostuu aikuisen aktiivinen rooli nuoren elämässä sekä kysymisen tärkeys (THL 2017; Pelastakaa Lapset ry 2021, 30). Puheeksi ottamista ja tilanteiden tunnistamista helpottaa aikuisen tietoisuus mahdollisista seksuaaliselle häirinnälle altistavista tekijöistä, nuorten kokeman häirinnän muodoista, heidän tunteistaan ja toimintatavoistaan. Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaankin hyödyntää helpottamaan seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyä, tunnistamista ja siihen puuttumista. Tuloksia voivat hyödyntää niin terveydenhuollon ammattilaiset, nuorten vanhemmat, nuorten kanssa työskentelevät sekä muutkin, jotka toimivat arjessa heidän kanssaan.

Nuorten ajankohtaisen turvataitojen osaamisen ja heidän kokemansa seksuaalisen häirinnän tutkiminen nähdään edelleen kirjallisuuskatsauksen perusteella tarkoituksenmukaisena. Tuloksista voidaan havaita, että vaikka nuoret teoriassa tietäisivätkin, kuinka toimia seksuaalisen häirinnän tilanteissa ja kenelle häirinnästä voisi kertoa, käytännössä tämä toiminta, avun hakeminen tai sen saaminen ei kuitenkaan aina toteutunut. (Pelastakaa Lapset ry 2018, 21; Nieminen 2019, 8–9; Pelastakaa Lapset ry 2021, 30.)

Kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella tarkemman jatkotutkimuksen tarve nähdäänkin erityisesti siitä, millaista tietoa nuorilla tosiasiaissa jo on seksuaalisesta häirinnästä, millaista tietoa he vielä tarvitsevat, sekä millaista apua ja tukea he toivoisivat saavansa seksuaalista häirintää kohdatessaan. Tietoa voitaisiin täten hyödyntää entistä paremmin seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja seksuaalikasvatuksen kehittämiseen. Ennen kaikkea näin voitaisiin myös tarjota nuorille yhä konkreettisempia keinoja häirintätilanteissa toimimiseen ja tuen saamiseen, jotta nuorten ei tarvitsisi hyväksyä seksuaalista häirintää osana heidän normaalia arkeaan tai selviytyä mieltä painavien kokemusten kanssa yksin.

Lähteet

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille. Verkkopainos. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Saatavilla:
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ahola, S.; Nordlund-Spiby, R. & Lind, S. 2019. Vammaisen ja toimintakyvyltään rajoitteiset lapset ja nuoret. Julkaisussa: Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27. Korpilahti, U.; Kettunen, H.; Nuotio, E.; Jokela, S.; Nummi, V.M. & Lillsunde, P. (toim.) 2. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-tiedosto. Viitattu 15.11.2021.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Anita Saarinen-Kauppinen & Anna Puusniekka 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Aineisto- ja teorialähtöisyys. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html (Viitattu 28.11.2021)
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2011. Lumme-malli. Voimaa seksuaaliseen kasvuun. Helsinki: Nektaria ry.
- Bildjuschkin, K. (toim.) 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäpaperi 35/2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.4.2021. Saatavilla
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5
- Espalage, D.L.; Hong, J.S.; Rinehart, S. & Doshi, N. 2016. Understanding types, locations, & perpetrators of peer-to-peer sexual harassment in U.S. middle schools: A focus on sex, racial, and grade differences. *Children and Youth Services Review* Vol. 71, 174–183.
- Gergov, V. 2016. Seksuaalisuuden haltuunotto nuoruusiässä: siirtymä lapsuuden kiintymysobjekteista kohti aikuista seksuaalisuutta psykoterapiassa. Teoksessa *Psykoterapia*, 35 (4): 233–248.

Granskog, P.; Haanpää, S.; Järvinen, J.; Lahtinen, M.; Laitinen, K. & Turunen-Zwinger, S. 2020. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2020, 4:a. Verkkopainos. Viitattu 21.4.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

Hill, C. & Kearsley, H. 2011. Crossing the Line: Sexual Harassment at School. Washington: American Association of University Women. Saatavissa myös <https://www.aauw.org/app/uploads/2020/03/Crossing-the-Line-Sexual-Harassment-at-School.pdf>

Hyvärinen, M.; Nikander, P. & Ruusuvaara, J. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Verkkopainos. Tampere: Vastapaino. <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789517686112>

Ihme, A. & Rainto, S. (1.6.2017). Seksuaalisuus näkyy vahvasti nuoren elämässä. Kaleva, S. 38.

Jaworska, N. & MacQueen, G. 2015. Adolescence as a unique developmental period. *Journal of Psychiatry and Neuroscience* Vol. 40, No 5, 291–293.

Kaakinen, M. & Raeste, A. 2019. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta poliisin tilastoissa ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin seurantajärjestelmissä. Julkaisussa: Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27. Korpilahti, U.; Kettunen, H.; Nuotio, E.; Jokela, S.; Nummi, V.M. & Lillsunde, P. (toim.) 2. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-tiedosto. Viitattu 27.9.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kaltiala-Heino, R.; Fröjdd, S. & Marttunen, M. 2016. Sexual harassment victimization in adolescence: Associations with family background. *Child Abuse & Neglect* Vol. 56, 11–19.

Kaltiala-Heino, R-K.; Savioja, H.; Fröjdd, S. & Marttunen, M. 2018. Experiences of sexual harassment are associated with the sexual behavior of 14- to 18-year-old adolescents. *Child Abuse & Neglect* Vol. 77, 46–57.

Korkala, S. & Virta, J. 2016. "Ehkä pieni pelko takaraivossa, kun on lähettänyt itsestään vähän paljastavampaa materiaalia." 15–20-vuotiaiden kokemukset sextingistä. Pro gradu –tutkielma. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 21.4.2021. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62360>

Lahti, A.; Kyllönen, M.; Pusa, S.; Tolvanen, A. & Laakso, N. 2020. Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Vantaa: AllPrint Oy. Viitattu 24.11.2021. <https://suek.fi/wp-content/uploads/2020/09/Ha%CC%88irinta%CC%88-suomalaisessa-kilpaurheilussa.pdf>.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8. 609/1986. Finlex. Viitattu 28.4.2021. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Leikko, R.; Suominen, T.; Rantanen, A.; Eriksson, T.; Apter, D. & Lehtinen, M. 2015. Nuorten naisten seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä riskitekijöitä. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. 52, 295–305.

Leinonen, R. 2018. Sisällönanalyysi. Spoken.fi. Viitattu 28.11.2021. <https://spoken.fi/sisallonanalyysi/>

Lyytinen N. 2021. 59. Lapsuudessa koettu seksuaaliväkivalta. Vieraana Nina Vaaranen-Valkonen. Psykopodiaa. Podcast. Spotify. Viitattu 21.9.2021. https://open.spotify.com/episode/3Hb2CXJSwZ00Qo8ktJYwjc?si=8KO24iTLScWhluRFeaDvLQ&dl_branch=1.

Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: Valopaino Oy, levittäjä: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Viitattu 21.4.2021. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019. 15–18-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Viitattu 26.9.2021. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/15-18-v/15-18-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2021. 12–15-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Viitattu 26.9.2021. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>

Markkanen, E-L. 2018. "Jos siel ois joku kaveri". Lasten ja nuorten kokemuksia liikuntaharrastuksista. Viitattu 27.11.2021. Pdf-tiedosto.

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/03/27130820/Jos-siel-ois-joku-kaveri.-Lasten-ja-nuorten-kokemuksia-liikunta-ja-urheiluharrastuksista-27.3.pdf>

Marttunen, M.; Huurre, T.; Strandholm, T.; & Viialainen, R. (toim.) 2013. Nuorten mielenterveyshäiriöt: opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Mennicke, A.; Bush, H.; Brancato, C. & Coker, A. 2020. Sexual Minority High School Boys' and Girls' Risk of Sexual Harassment, Sexual Violence, Stalking, and Bullying. *Violence Against Women* Vol 27, No 19, 1–18.

Mitchell, K.; Ybarra, M. & Korchmaros, J. 2014. Sexual harassment among adolescents of different sexual orientations and gender identities. *Child Abuse & Neglect*, Vol. 38, No 2, 280–295.

Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto.

Niemi, J. & Kainulainen, H. 2018. #Metoo: seksuaalinen häirintä ja laki. *RIKU-lehti* 1/2018, s. 5–6. Viitattu 16.11.2021.

https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1977__RIKU_1_18.pdf

Nieminen, A. 2019. Estää, ilmiantaa, heruttaa vai petkuttaa? Nuorten toimijuusverkon seksuaalisessa häirinnässä. Pro gradu -työ. Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 5.4.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201905161712>

Parent, S.; Lavoie, F.; Thibodeau, M-E.; Hébert, M.; Blais, M. & Team PAJ. 2016. Sexual Violence Experienced in the Sport Context by a Representative Sample of Quebec Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 31, No. 16, 2666–2686.

Pelastakaa Lapset ry 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Helsinki: Pelastakaa Lapset 4.9.2018. Viitattu 4.4.2021 https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf

Pelastakaa Lapset ry 2021. Grooming lasten silmin -selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä. Pdf-tiedosto. Viitattu 21.4.2021.

https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/04/23144001/grooming_lasten_silmin_2021-2.pdf

Pekkarinen, E. 2018. Kuka suostuu lasten ja nuorten tutkimuksessa? Viitattu 20.11.2021. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/kuka-suostuu-lasten-ja-nuorten-tutkimuksessa>

Rikoslaki 39/1889. Annettu Helsingissä 19.12.1889. Viitattu 16.11.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Salakari M. 2020. Systemoitu kirjallisuuskatsaus tiedon tuottamisen menetelmänä. PowerPoint-diat. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.9.2021. https://tohtori.turkuamk.fi/uploads/2020/04/92b18b03-kirjallisuuskatsaus_20.4.20.pdf.

Salminen, A. 2011. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Raportti. Vaasa: Vaasan yliopisto. Viitattu 28.4.2021. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sillfors, P. 2020. Grooming eli seksuaalinen houkuttelu – mistä on kyse? Teoksessa Oinas, MM., Pietilä, M. & Tuohino, V. (toim.) Kysy, kohtaa ja kuuntele. Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä. Oulu: Koordinaatti.

Suvivuo, P. 2011. The Ability of Adolescent Girls to Exert Control over Sexually-charged Situations: A Narrative Study for the Promotion of Sexual Health. Terveystieteiden tiedekunta. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Tasa, J. 2020. Sanoilla on merkitystä – käsitteiden määrittelyä. Teoksessa Oinas, MM., Pietilä, M. & Tuohino, V. (toim.) Kysy, kohtaa ja kuuntele. Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä. Oulu: Koordinaatti.

Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta 88/2011. Annettu Helsingissä 16.9.2011. Viitattu 26.9.2021. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>.

Telakivi, L.; Moring, A. & Huuska, M. 2019. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret. Julkaisussa: Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019: 27. Korpilahti, U.; Kettunen, H.; Nuotio, E.; Jokela, S.; Nummi, V.M. & Lillsunde, P. (toim.) 2. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-tiedosto. Viitattu 15.11.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Terveyskylä 2018. Mitä on seksuaaliväkivalta? Naistalo. Viitattu 16.11.2021. <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaaliv%C3%A4kivalta/mit%C3%A4-on-seksuaaliv%C3%A4kivalta>

THL 2017. Kouluterveyskysely 2017. Viitattu 16.9.2021. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

THL 2019a. Kouluterveyskysely 2019. Viitattu 14.9.2021. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

THL 2019b. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Viitattu 28.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

THL 2020. Seksuaaliväkivalta. Viitattu 4.4.2021. [https://thl.fi/fi/web/lapset-
nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta)

THL 2021a. Kouluterveyskysely 2021. Viitattu 14.9.2021. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

THL 2021b. Seksuaalinen häirintä. Viitattu 4.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/seksuaalinen-hairinta>

Tikkanen, K. 2012. 15–20-vuotiaiden nuorten toivo, sen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 28.4.2021.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilka, H. 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Överlien, C.; Aronsson, K. & Hydén Margareta 2003. The Focus Group Interview as an In-depth Method? Young Women Talking About Sexuality. International Journal of Social Research Methodology 2005 Vol. 8, No. 4, s. 331–344. Viitattu 8.4.2021.

https://www.researchgate.net/publication/233680808_The_Focus_Group_Interview_as_an_In-depth_Method_Young_Women_Talking_About_Sexuality

Liite 1. Tiedonhaku­taulukko

Hakupäivämäärä	Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Osumat	Valitut aineistot
1.4.2021	Arto	seksuaalinen häirintä AND nuoret AND seksuaalikasvatus	2011 – Verkossa saatavilla	6	1
5.4.2021	Trepo	seksuaalinen häirintä AND nuoret AND internet AND sosiaalinen media	masterThesis	24	1
20.4.2021	Medic	seksuaalinen häirintä AND nuori	2011 – Vain kokotekstit	34	2
21.9.2021	Arto	seksuaalinen häirintä OR seuraukset OR toipuminen	2011 – Suomi E-kirja/-kirjan osa, e- aikakausilehti/- aikakausi- julkaisu, e-artikkeli, väitöskirja, pro-gradu	46	1
24.9.2021	PubMed	sexual harassment AND adolescent	2011 – Full text	464	3

26.9.2021	PubMed	sexual harassment AND victimization	2011 – Full text	406	1
5.10.2021	Cinahl Complete	sexual harassment AND adolescence AND victimization	2011 –	88	1
18.11.2021	Cinahl Complete	sexual harassment AND sports AND adolescence	2011 –	6	1
26.11.2021	Google Scholar	seksuaalinen häirintä, kiusaaminen, nuoret, harrastus	2017 –	215	1
	Manuaalinen haku	seksuaalinen häirintä, nuoret, seksuaali- väkivalta			6

Liite 2. Tutkimustaulukko

Tekijä(t), vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmä, otos	Keskeiset tulokset
Aaltonen, J. 2012, Suomi	Ennaltaehkäistä nuorten kokemaa seurusteluväkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa sekä seksuaalista ja sukupuolista häirintää. Sisältää harjoituksia nuorille. Toimii oppaana nuorten kanssa työskenteliville aikuisille.	Kirja	–
Espalage, D.L.; Hong, J.S.; Rinehart, S. & Doshi, N. 2016, Yhdysvallat	Tutkia seksuaalisen häirinnän uhriksi joutumista amerikkalaisten 5.–8. -luokkalaisten nuorten (Middle School) keskuudessa.	Monimenetelmätutkimus, n=858 10–15-vuotiasta nuorta yhden kaupungin neljästä eri koulusta	Sanallisen seksuaalisen häirinnän uhriksi joutuminen oli yleisempää kuin fyysisen häirinnän uhriksi joutuminen. Seksuaalista häirintää esiintyi useimmiten käytävillä ja luokissa. Järkyttävimpänä nuoret pitivät homofobisia kommentteja, seksuaalissävytteistä kommentointia ja juorujen levittämistä, fyysistä koskettelua, housujen alas vetämistä ja

			seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumista.
Hill, C. & Kearl, H. 2011, Yhdysvallat	Selvittää 12–18-vuotiaiden nuorten (Middle School & High School) seksuaalisen häirinnän esiintyvyyttä, esiintymistiheyttä ja vaikutuksia kouluympäristössä vuosina 2010–2011.	Kvantitatiivinen kyselytutkimus, n=1965 7.–12. luokan oppilasta	Seksuaalinen häirintä säilyy edelleen valittavana osana koulukulttuuria. Edelleen vain murto-osa opiskelijoista, jotka olivat kokeneet seksuaalista häirintää lukuvuonna 2010–2011, ilmoittivat tapauksesta opettajalle tai muulle aikuiselle koulussa. Monet opiskelijat eivät kertoneet kenellekään.
Kaltiala-Heino, R.; Fröjdd, S. & Marttunen, M. 2016, Suomi	Tutkia, onko perheen sosiodemografisilla tekijöillä ja vanhempien osallistumisella nuorten elämään vaikutusta nuorten seksuaalisen häirinnän kokemuksiin.	Tutkimusartikkeli	Sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien perheiden nuoret ovat alttiimpia seksuaaliselle häirinnälle. Mikäli perheessä oli työttömyyttä, vanhemmilla oli alhainen koulutustaso tai nuori ei asunut molempien vanhempiensa kanssa, oli todennäköisempää että nuori joutuu seksuaalisen häirinnän uhriksi.

Kaltiala-Heino, R-K.; Savioja, H.; Fröjdd, S. & Marttunen, M. 2018, Suomi	Tutkia mahdollisia yhtäläisyyksiä normatiivisen seksuaalisen käyttäytymisen ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen välillä sekä seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumista 14–18-vuotiaiden nuorten keskuudessa.	Tutkimusartikkeli	Mitä kehittyneempiä nuorten seksuaaliset kokemukset olivat ja mitä enemmän nuorilla oli seksikumppaneita, sitä yleisemmin he joutuivat seksuaalisen häirinnän uhriksi. Kokemukset olivat erityisen yleisiä tyttöjen keskuudessa. Seksuaalinen häirintä traumaattisena kokemuksena voi altistaa nuoret seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen.
Lahti, A.; Kyllönen, M.; Pusa, S.; Tolvanen, A. & Laakso, N. 2020, Suomi	Selvittää seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän esiintyvyyttä suomalaisessa kilpaurheilussa.	Kyselytutkimus, n=9018 16-vuotiasta ja siitä vanhempaa kilpaurheilijaa	Seksuaalinen häirintä on kilpaurheilussa yleistä, muttei erityisen yleistä verrattaen sen esiintyvyyteen muissa ympäristöissä. Häirinnän kohteeksi joutumisen riskiä lisäsivät naissukupuoli, nuori ikä sekä korkealla tasolla kilpaileminen. Häirintä oli yleisimmin sanallista. Uhrit kokivat itsetunnon laskua, joukkoon kuulumattomuuden tunnetta ja urheilutapahtumien jännittämistä.

Lyytinen, N. & Vaaranen-Valkonen, N. 2021, Suomi	Kuvata keskustellen lapsuudessa koettua seksuaaliväkivaltaa, sen herättämiä tunteita ja kokemuksesta toipumista.	Asiantuntijahaastattelu/Podcast	–
Markkanen, E-L. 2018, Suomi	Kartoittaa muun muassa liikuntaa ohjatusti harrastavien lasten ja nuorten kokeman loukkaavan kohtelun, kiusaamisen, syrjinnän ja seksuaalisen häirinnän yleisyyttä ja muotoja.	Kyselytutkimus, n=1304 4.–9.-luokkalaista kymmenestä koulusta eri puolilta Suomea	Ohjatuissa liikunta- ja urheiluharrastuksissa koetut vuorovaikutussuhteet nähtiin suurilta osin myönteisinä. Loukkaavaa kohtelua, kiusaamista ja häirintää esiintyi kuitenkin kaikissa urheilulajeissa, mutta vain osa kiusaamisesta tuli aikuisten tietoon.
Mennicke, A.; Bush, H.; Brancato, C. & Coker, A. 2020, Yhdysvallat	Tutkia seksuaalisen väkivallan, seksuaalisen häirinnän, vainoamisen ja kiusaamisen esiintyvyyttä ja yleisyyttä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten ja heteroseksuaalisten nuorten keskuudessa.	Kvantitatiivinen kyselytutkimus, n=16 243 14–18-vuotiasta oppilasta 13:sta eri koulusta Kentuckyssa	Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat pojat ja tytöt sekä heterotytöt kokivat eniten kaikenlaisista häirintä verrattuna heteropoiikiin. Kaikissa väkivallan muodoissa uhriksi joutuminen oli yhtä yleistä seksuaalivähemmistöön kuuluvien tyttöjen ja poikien välillä.

Mitchell, K.; Ybarra, M. & Korchmaros, J. 2014, Yhdysvallat	Tarkastella seksuaalisen häirinnän eri muotoja, tyypejä ja vaikutusta sekä sitä, miten seksuaalinen häirintä koetaan seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin ryhmissä.	Tutkimusartikkeli Alkuperäistutkimuksessa n=5907 13–18-vuotiasta internetin käyttäjää	Yleisimmin seksuaalinen häirintä tapahtui kasvotusten, seuraavaksi yleisimmin verkossa. Nuoret, joilla oli hyvä itsetunto ja sosiaalinen tukiverkosto, ilmoittivat vähemmän seksuaalista häirintää. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret näyttävät olevan erityisessä riskissä seksuaalisen häirinnän kokemuksille.
Nieminen, A. 2019, Suomi	Tarkastella seksuaalista häirintää verkossa ja nuorten toimijuutta häirintätilanteissa.	Tutkimusartikkeli Alkuperäistutkimuksessa n=53 kahdeksasluokkalaista	Nuoret kuvasivat aineistossa tyypillisiä digitaalisessa mediassa tapahtuvia seksuaalisen häirinnän muotoja, kuten groomingia sekä seksuaalisilla kuvilla kiristämistä. Nuorten toimijuus häirintätilanteissa ilmeni moniulotteisesti. Koettuina tunteina esiin nousivat muun muassa hämmennys, pelko ja häpeä.
Parent, S.; Lavoie, F.; Thibodeau, M-E.; Hébert, M.;	Selvittää seksuaalisen häirinnän ja -väkivallan kokemuksia sekä	Kvantitatiivinen kyselytutkimus,	Kyselyyn vastanneista nuorista 0,4 % oli kokenut valmentajan puolelta

Blais, M. & Team PAJ 2016, Kanada	häirinnän ilmenemistä ja yleisyyttä urheilutoiminnassa mukana olevien nuorten keskuudessa.	n=6450 14–17-vuotiasta nuorta 34:stä Quebeciläisessä koulussa (ohjatussa urheilutoiminnassa mukana olevat nuoret ja myös ne nuoret, jotka eivät harrastaneet urheilutoimintaa)	tapahtuvaa seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana, ja 0,5 % oli kokenut valmentajan puolelta tapahtuvaa seksuaalista väkivaltaa. 1,2 % vastanneista raportoi myös molemminpuoliseen suostumukseen perustuvista seksuaalisista kontakteista.
Pelastakaa Lapset ry 2018, Suomi	Selvittää lasten ja nuorten kokemuksia verkossa tapahtuvasta kiusaamisesta ja seksuaalisesta häirinnästä.	Kvantitatiivinen kyselytutkimus, n=3210 12–17-vuotiasta nuorta 38:sta suomenkielisestä oppilaitoksesta	Lapsista ja nuorista hieman alle puolet oli viimeisen vuoden aikana nähnyt sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa seksuaalista häirintää. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuivat useimmin tytöt. Häirinnästä kerrottiin mahdollisesti kavereille, mutta harvoin aikuiselle. Yleisimpiä syitä häirinnälle koettiin olevan vitsailu, hyväksynnän ja ihailun tavoittelu sekä tahallinen tarkoitus loukata.
Pelastakaa Lapset ry 2021, Suomi	Saada tietoa, kuinka 11–17-vuotiaat lapset ja nuoret	Kyselytutkimus	Tytöistä viidesosa sai seksuaalissävyytteisiä viestejä viikoittain

	ymmärtävät, tunnistavat ja kokevat netissä tapahtuvan groomingin.	n=1762 11–17-vuotiasta lasta ja nuorta, 499:stä koulusta eri puolilta Suomea	ja enemmistö sai pyyntöjä lähettää itsestään alastonkuvia muutaman kerran vuodessa. Pojista enemmistö ei ollut koskaan saanut tällaisia viestejä tai pyyntöjä. Miltei kaikki kertoivat grooming-kokemuksistaan ystävilleen, aikuiselle kerrottiin vasta pitkän ajan päästä, jos koskaan.
THL Kouluterveyskysely 2017, Suomi	Tuottaa alueittain monipuolista ja laadukasta seurantatietoa eri-ikäisten lasten ja nuorten terveydestä, elintavoista, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja opiskelusta, kasvuympäristön turvallisuudesta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus Peruskoulujen 4.–5.-luokkalaiset (n=95 725) ja 8.–9.-luokkalaiset (n=73 678) oppilaat sekä lukion (n=34 600) ja ammattioppilaitosten (n=26 624) 1. ja 2. vuosiluokkien opiskelijat	Katsaus laajalti nuorten elintapoihin.
THL Kouluterveyskysely 2019, Suomi	Tuottaa alueittain monipuolista ja laadukasta seurantatietoa eri-ikäisten lasten ja nuorten	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus	Katsaus laajalti nuorten elintapoihin.

	terveydestä, elintavoista, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja opiskelusta, kasvuympäristön turvallisuudesta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.	Peruskoulujen 4.–5.-luokkalaiset (n=99 632) ja 8.–9.-luokkalaiset (n=87 215) oppilaat sekä lukion (n=44 545) ja ammattioppilaitosten (n=23 406) 1. ja 2. vuosiluokkien opiskelijat	
THL Kouluterveyskysely 2021, Suomi	Tuottaa alueittain monipuolista ja laadukasta seurantatietoa eri-ikäisten lasten ja nuorten terveydestä, elintavoista, hyvinvoinnista, koulunkäynnistä ja opiskelusta, kasvuympäristön turvallisuudesta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.	Kvantitatiivinen poikkileikkaustutkimus Peruskoulujen 4.–5.-luokkalaiset (n=104 082) ja 8.–9.-luokkalaiset (n=91 560) oppilaat sekä lukion (n=47 383) ja ammattioppilaitosten (n=21 853) 1. ja 2. vuosiluokkien opiskelijat	Katsaus laajalti nuorten elintapoihin.
Vilka, H. 2011 Suomi	Kuvata seksuaaliseen häirintään ja seksuaalirikoksiin liittyvien käsitteiden välisiä eroja, seksuaalisen häirinnän muotoja	Kirja	–

	erilaisissa ympäristöissä sekä tarjoaa välineitä toimia seksuaalista häirintää kohdatessaan.		
--	--	--	--

Liite 3. SHEHAP-haastattelurunko

Definition of Sexual Harassment

1. What is the first word that comes to your mind when you think about sexual harassment?
2. What is sexual harassment in your opinion?
3. Do any of the following scenarios involve sexual harassment in your opinion?
 - a. Someone asks: "Do you want to go out with me?"
 - b. Someone repeatedly asks you out despite you say no every time.
 - c. Some comments: "You have no boobs".
 - d. Someone points out: "You have a boner!"
 - e. Someone touches your hand without permission.
 - f. Someone sends / shows you photos or drawings of a sexual nature.
 - g. Someone spreads rumours that your friend has an STI. (An STI / Sexually transmitted infection = An infection that passes from one person to another through unprotected sexual contact. For example, chlamydia or syphilis).
 - h. Someone is constantly staring into your direction in class.
 - i. Someone has come out as a transgender and is asked: "What is your deadname?" (A deadname = The birth name of somebody who has changed their name).
4. Who do you think has the final say on whether something is sexual harassment or not? (For example, the victim, the perpetrator, the people who witnessed the situation but were not involved, the law, or someone else?)

Sexual Harassment in the Daily Life of Adolescents

5. Name one place where ...
 - a. you think people might most likely experience sexual harassment. Why is that?
 - b. you think experiencing sexual harassment is unlikely. Why is that?
6. A stranger sends a message in social media, for example on Facebook, Instagram, Snapchat or TikTok. The message says "you're hot". What's your opinion on this?
 - a. Could different emojis change the tone of the message? If so, can you give some examples?
 - b. A stranger says the same comment to you face to face. What's your opinion on this?
 - c. Does it make any difference if it was someone you know, for example, a friend or a classmate who sent the message or said that?
 - d. Does any of these situations feel less or more distressing? Why is that?

Prevention of Sexual Harassment

7. What possible reasons you think there might be for sexual harassment?
8. If you faced sexual harassment, would you tell someone about it? Who would you tell?
 - a. What things would encourage you to tell someone?
 - b. What things may keep you from telling anyone?
9. Who do you think should intervene in sexual harassment situations if they happen in class, and how?
10. Are there some ways to prevent sexual harassment in schools?
11. Which factors increase your sense of security in class or in school environment?